

? SKEPTIKKO

3
2007

Mikä on
Skepsiksen
tarkoitus?

SKEPSIS^{RY}

20 vuotta kysymyksiä

Julkaisija:

SKEPSIS^{RY}

PL 483
00101 Helsinki
www.skepsis.fi

#74

Päätoimittaja: Risto K. Järvinen

E-mail: editor@skepsis.fi

Toimitus:

Närhitie 11
01450 Vantaa

Taitto: Damien & Darling

Kaikki tässä lehdessä julkaistut kirjoitukset ovat kirjoittajien omia mielipiteitä, eivätkä välttämättä edusta toimituksen, Skepsiksen tai ECSO:n virallista kantaa.

(ECSO = European Council of Skeptical Organisations. Skepsis ry on ECSO:n jäsen.)

Painopaikka: Meripaino

ISSN 0786-2571

Seuraava Skeptikko ilmestyy joulukuussa. Lehteen tarkoitettu aineisto tulee olla toimituksessa marraskuun loppuun mennessä.

SISÄLLYSLUETTELO

- 4... **Risto K. Järvinen**
Skepsiksen uudet kujeet
- 8... **Risto K. Järvinen**
Minä, skeptikko: Jukka Maalampi
- 10... **Jussi K. Niemelä**
Miten tulla hyväksi postmodernistiksi?
- 12... **Rainer Bunge, Jean-Marc Stoll, Benno Bucher**
Tarkistuslistalla ihmelaitteiden kimppuun
- 15... **Ada**
Skepponen
- 16... **Vesa Tompuri**
Lukijan novelli: Elämä kummituksena
- 21... **Janne Oravisto**
J-Files: Kolmannen asteen yhteys
- 22... **Matias Aunola**
Puheenjohtajan palsta
- 24... **Mikael Nederström**
Kirjat: Sam Harris:
Uskonto, terrori ja järjen tulevaisuus

KANSI JA TÄMÄN SIVUN KUVA:
Skepsiksen keskustelutilaisuudessa Tieteiden talolla syyskuussa kuultiin kommentteja mahdollisiin sääntömuutoksiin mm. kuvissa näkyviltä Arno Kotrolta, Ilpo V. Salmelta, Jussi K. Niemelältä, Jukka Maalammelta, Markku Javanaiselta ja Pertti Laineelta.

KUVAT: RISTO K. JÄRVINEN

S elittämättömät ilmiöt, kuten yliaistillinen havaitseminen, psykonesia, astrologia ja ufot, ovat äärimmäisen mielenkiintoisia, varsinkin itseään etsivien nuorten mielestä. Hyllyssäni on edelleen **Hans J. Eysenckin** ja **Carl Sargentin** kirja *Selittämätön todellisuus*, joka on täynnä alleviivauksiani yli kahdenkymmenen vuoden takaa.

Vailla reunahuomautuksia olen nähnyt tärkeäksi alleviivata esimerkiksi seuraavan lauseen: ”Jokainen, joka yrittää hyökätä parapsykologian kimppuun tilastollisin perustein, on tuomittu epäonnistumaan.” Eräästä kirjassa kerrotusta ouija-laudan parissa tehdystä kokeesta, jossa henki keskustelelee osanottajien kanssa ja alkaa myös nostella pöytiä, olen alleviivannut kohdan: ”Koetta ei ole pystytty toistamaan tyydyttävästi, mutta se on selvä osoitus siitä, että ’henget’ ehkä ovat yksinkertaisesti meidion psykologinen tuki.”

Maailmankatsomustani selvitellessäni luin läpi kaikki kirjaston rajatieto-osaston kirjat aina kasvojen lukemisen taidosta **Erich von Dänikenin** avaruusvieraisiin. Kun en lue, saatoin piirtää ruutupaperille biorytmikäyriäni, koettaa saada taskulaskimen nousemaan pöydältä ilmaan ajatuksen voimalla tai meditoida ankarasti, jotta onnistuisin irtaantumaan kehostani ja leijumaan koululle tyttöjen pukuhuoneen kattoon.

Kerran kirjastossa käsiini sattui kirja, joka periaatteessa oli väärässä hyllyssä, mutta käytännössä ei: *Paholaisen asianajaja*. Sen lukeminen muutti elämäni. Käynnistyi pari vuotta kestänyt prosessi, jonka seurauksena rajatiedon kirjojeni marginaaleihin alkoi ilmestyä reunahuomautuksia, kuten: ”Maa-

pallon väkimäärä lisääntyy huimaa tahtia – mistä uusille ihmisille käyttämätön sielu?”

Skepsiksen tarkoituksesta viime aikoina käydyssä keskustelussa ollaan yhtä mieltä oltu siitä, että yhdistyksen tärkein tehtävä on nuorison valistaminen. Omalla kohdallani Skepsis onnistui aikanaan täydellisesti. Sisälläni käynnistyneen prosessin tuloksena minusta tuli skeptikko.

Mutta olisiko niin tapahtunut, jos Paholaisen asianajaja olisi sisältänyt artikkeleita meitä skeptikoita tällä hetkellä puhuttavista aiheista, kuten ilmastonmuutoksesta, postmodernismista, totuusrelativismista ja nais-tutkimuksesta? Tuskin. Epäilen, että kirja olisi jäänyt lukematta.

Edellä mainitut aiheet soveltuvat ainakin jossakin määrin Skepsiksen työnkuvaan, mutta myös perinteiset aiheet on pidettävä nykyisten ja tulevien nuorten takia toiminnassa tiukasti mukana. Tälle tärkeimmälle kohderyhmällemme täytyy saada jaettua tietoa niin, että heillä on mahdollisuus oppia paitsi ajattelemaan niin myös kuluttamaan kriittisesti. Tärkeä väylä tiedon välittämisessä on koulu, mutta yhtä tärkeä on koti.

Itse olen seurannut tyytyväisenä kymmenvuotiasta tytärtäni, joka on mittailut television ääressä sekuntikellon kanssa, hienontaako *Magic Bullet* elintarvikkeet todellakin kolmessa sekunnissa niin kuin mainoksessa esitetään (useimmiten ei). On ollut helppo yhtyä iloon, kun hän on nauranut katketakseen nähtyään miltä mainoksessa kuvattu pullea Hesburgerin tortilla todellisuudessa näyttää. Ainoa valitettava asia on, että tuo litteä lettu sattui olemaan minun lounaani.

RISTO K. JÄRVINEN

Skepsiksen uudet kujeet

Eräs vaikeimmista kysymyksistä kuuluu: ”Mikä on elämän tarkoitus?” Paljon helpompi ei ollut otsikko keskustelutilaisuudessa Tieteiden talolla Helsingissä syyskuussa: ”Mikä on Skepsiksen tarkoitus?”

Skepsiksen mahdollisia sääntömuutoksia koskevassa keskustelussa **Ilpo V. Salmi**, yhdistyksen perustajajäsen ja kunniapuheenjohtaja kertoi, että yhdistys perustettiin aikanaan nimenomaan tieteelliseksi seuraksi. Skepsis ei siis ole aatteellinen järjestö, vaan osa tiedeyhteisöä.

- Usein vastustajamme sanovat, että ”teidän ette ole tutkineet mitään”. Se on totta, koska tutkiminen ei missään nimessä ole yhdistyksen tarkoitus. Meidän työmme on valistus!

Salmen mukaan Skepsis luopui heti alkumetreillä pelkästä haamujahdistista. Yhdistyksen luennoilla kuultiin muun muassa asian tuntijoita, jotka kertoivat vaikkapa ihmisen tavasta ajatella ja havainnoida asioita.

- Jos muutamme sääntöjämme niin, että ryhdymme esimerkiksi arvostelemaan tiedettä, kuten on ehdotettu, tulemme aina astumaan jonkun spesiaalitutkijan varpaille. Koska tieteessä reviirirajat ovat tarkkoja ja tiukkoja, meille käy lopulta hassusti. Meidät leimataan ajatuspoliiseiksi.

Salmi varoitti myös siirtymisestä luonnon-tieteistä humanismin puolelle; silloin yhdistys alkaa muistuttaa härkää posliinikaupassa. Erityisesti feminismi on hänen mielestään rä-

jähdysherkkä alue.

Salmi kysyi, pitäisikö Skepsiksen pystejä jakaessaan korostaa enemmän kiitettävää Sokrates-puolta kuin huonoa ”henkeä” levittävää huuhaa-palkintoa, jonka jakamiseen ryhtymistä hän oli aikanaan yrittänyt yhdistyksen hallituksessa vastustaa.

- Kannattaa miettiä, olisiko Skepsis ollut 1500-luvulla Kopernikuksen puolella vai häntä vastaan. Vastaus ei ole mitenkään selvä.

Salmen mielestä sääntöjä on helppo muuttaa, mutta paljon vaikeampaa on löytää uutta talkooporukkaa vetämään yhdistystä. Tämän päivän haaste Skepsikselle on nimenomaan nuorison valistaminen. Info kulkee nykyään tietoverkkojen kautta. Jos et ole siellä, et ole olemassa!

Salmi kertoi, että kaksikymmentä vuotta sitten, kun Skepsis perustamisensa jälkeen pyrki mukaan Tieteellisten seurain valtuuskuntaan, pääsy evättiin, koska yhdistyksellä ei ollut tieteellistä neuvottelukuntaa. Tästä sisuuntuneena seuraavaan hakemukseen nimettiin ”TNK”, jossa oli mukana todella kovia nimiä, muun muassa yliopistojen rehtoreita.

- Neuvottelukunnassa oli alun perin myös kaksi maineikasta teologia; enää sitä ”ongelmaa” ei ole, Salmi totesi.

Hänen mukaansa yhdellä Skepsiksen kunniajäsenistä on kristillinen vakaumus. Meidän tulee siis pohdita vakavasti, kuuluvatko uskonnot Skepsiksen työsarjaan. Salmella oli kysymykseen selvä mielipide:

- Koska joudumme jatkuvasti ottamaan kantaa erilaisiin uskomuksiin, niin miksi emme ottaisi kantaa kaikkein suurimpaan uskomukseen – uskontoon?

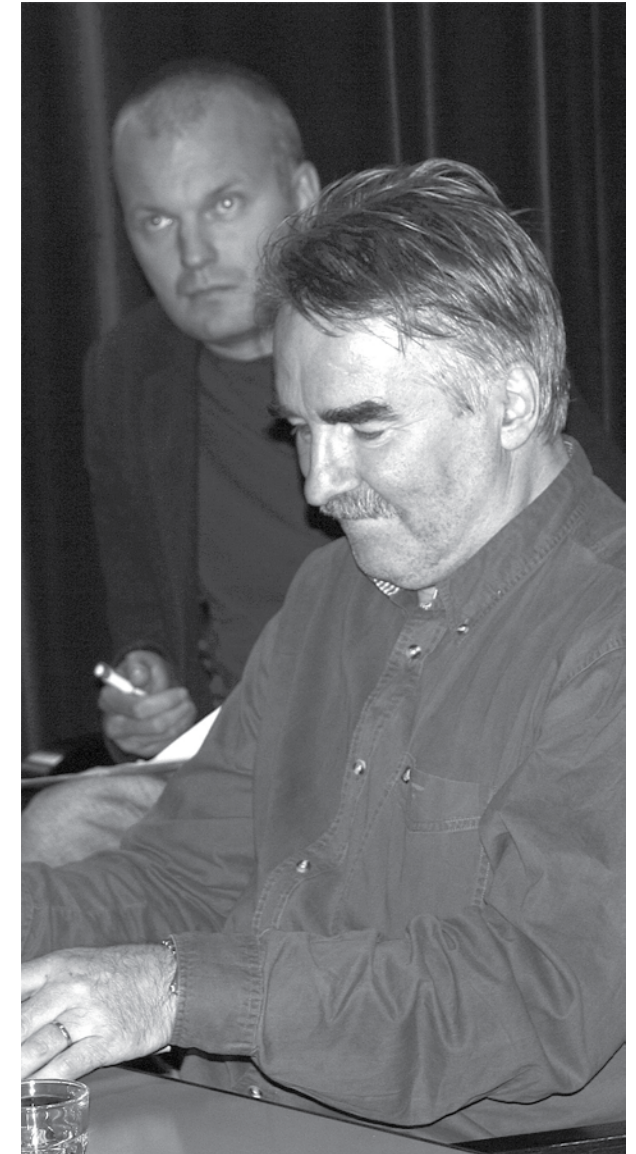
Skepsiksestä ei tieteen rakkikoiraa

Skepsiksen Tieteellisen neuvottelukunnan tuore puheenjohtaja, Jyväskylän yliopiston fysiikan laitoksen johtaja **Jukka Maalampi** totesi, että Skepsiksen toimenkuvan mahdollinen laajentaminen tiedekritiikin esittämisen puolelle saattaa etäännyttää yhdistyksen suuresta yleisöstä.

- Tieteen väärinkäyttöä pitää tietysti puuttua. Valistustyötä tieteen metodeista voidaan tehdä. Kriittisen ajattelun edistäminen sopii hyvin yhdistyksen toimenkuvaan. Uskontoa ei tarvitse kategorisesti jättää toimintamme ulkopuolelle. Jos uskonnon varjolla esitetään konkreettisia, harhaan johtavia väitteitä, niihin pitää voida puuttua. Ihan samoin kuin silloin, jos tiedettä sekoitetaan huuhaahan, niin kuin esimerkiksi NLP:n yhteydessä tehdään.

Skepsiksen puheenjohtaja **Matias Aunola** oli samoilla linjoilla Maalammen ja Salmen kanssa. Hänen mielestään Skepsiksen tehtävä ei ole ärähtää, jos huono väitöskirja menee läpi, sillä tiede korjaa itseään. Huono tiede paljastuu aina loppujen lopuksi.

- Haamujahti oli Skepsiksen toiminnan lähtökohta, mutta jo 90-luvulla ymmärrettiin, että muitakin asioita tulee käsitellä. Tehtäväkuva kannattaa kuitenkin laajentaa vain sen verran, mihin meillä on ”varaa”. Ei todellakaan ole tarkoitus, että

Jukka Maalammen mukaan uskonnon varjolla esitettäviin harhaanjohtaviin väitteisiin pitää voida puuttua. Arno Kotron mielestä uskonnon opettaminen alakoulussa on arveluttavaa.

Skepsiksestä tulisi tieteen rakkikoira.

Huuhaa- ja Sokrates-palkintoja ei Aunolan mielestä tulisi jakaa joka vuosi kuin liukuhihnalta, vaan ainoastaan silloin kun niiden myöntämiseen on todella tarvetta.

- Emme elä julkisuudesta, vaan tieteellisen maailmankuvan puolustamisesta.

Lisää nuoria, humanisteja ja naisia!

Arno Kotro tunnetaan runoilijana ja kirjailijana, mutta Skepsiksen tilaisuudessa hän esitteli itsensä helsinkiläisen lukion filosofian, psykologian ja elämäntutkimustiedon opettajana, koska mainittua työtä hän pääasiassa tekee. Skepsiksen jäsen hän on ollut toista vuotta. Yhdistyksen toimintaan hän on tutustunut lukemalla Skeptikkooa ja seuraamalla netissä Skepsiksen keskustelupalstaa.

Opettajana Kotrolla oli selkeä näkemys siitä, että nimenomaan koulu on se ydinpaikka, jossa pitäisi pystyä kehittämään hömppäkriittistä ajattelua. Tässä tehtävässä koulu epäonnistuu.

- En tarkoita, että lukujärjestykseen pitäisi lisätä fysiikkaa ja vähentää uskontoa. Ongelma on laajempi.

Kotro pahoitteli, että koulussa tuskin lainkaan puhutaan itse tieteestä, vaan päntätään ulkoa eri alkuaineita ja fysiikan kaavoja. Koskaan ei kerrota, minkälaisen tieteellisten prosessien kautta erilaisiin faktoihin on päädytty. Tiedettä kokonaisuutena käsitellään vasta lukion filosofian kolmoskurssilla, jota moni oppilas ei enää käy, koska kurssi on vapaaehtoinen.

- Vähintä, mitä pitäisi tehdä, olisi siirtää tämä kurssi ensimmäiseksi, jolloin se olisi pakollinen.

Kotro tiesi, että skeptistä opetusmateriaalia on julkaistu (Ilpo V. Salmen ja **Risto Selinin** kalvosarja Kysy ja kyseenalaista), mutta yleensä ottaen aineisto on opettajille melko tuntematonta.

Skeptikko-lehteä Kotro kiitti korkeatasoiseksi ja kiinnostavaksi. Ongelma on, että lehden lukijakunta on pieni ja että sitä lukevat skeptikot eivätkä ne, joiden sitä pitäisi lukea. Tämän takia Skepsiksen pitäisi levitäytyä myös niille foorumeille, joissa hömpäajattelu kukkii.

Viime vuoden homeopatia-apteekkareille myönnetystä huuhaa-palkinnosta olisi Kotron mukaan voinut ottaa paljon enemmän irti. Palkinnon julkistamisen aikaan olisi esimerkiksi voitu valjastaa joku asiantuntija kirjoittamaan aiheesta vaikkapa Helsingin Sanomien Vieraskynä-palstalle.

- Tosin kyseinen lehti on ollut viime aikoina kovin kriittikön hömpän suhteen.

Skepsiksen ongelma on Kotron mielestä se, että mielikuva yhdistyksestä on negatiivinen, besserwisserläinen. Enemmän painoa pitäisi panna niihin asioihin, joita kannetaan – ei niihin, joita vastustetaan. Esimerkiksi Sokrates-palkitut pitäisi nostaa paremmin esiin.

- Helpoin mutta vähän halpamainen keino saada huomioita huuhaa-palkinnolle olisi palkinnon saajan nimeäminen aina henkilökohtaisesti. Se herättäisi keskustelua, koska ”palkittu” haluaa varmasti puolustella toimintaansa.

Kotro huomautti myös, että yhdistyksen www-sivuja voisi päivittää. Hänen mukaansa ei ole kovinkaan ”seksikästä”, kun sivuilla kerrotaan, että ”Skepsiksen sääntöjen mukaan yhdistyksen tarkoitus on edistää paranormaaleja ilmiöitä koskevien väitteiden objektiivista ja puolueetonta tieteellistä tutkimusta ottamatta näiden väitteiden paikkansapitävyyteen kantaa apriorisin, tutkimusta edeltävin perustein”.

- Jos tavoitteena on, ettei yhdistys marginalisoidu, nettisivut ja myös muu toiminta pitää saattaa ymmärrettävämmäksi, houkuttelevammaksi ja nykyaikaa vastaavaksi. Tällä hetkellä Skepsis on edelleenkin leimautunut vanhojen, happamien luonnontieteilijämiehien järjestöksi. Mukaan pitäisi saada lisää nuoria, humanisteja ja naisia!

Sääntömuutoskeskustelu ihmetyttää

Tilaisuuden keskusteluosuudessa Skepsiksen aktiivijäsen ja Skeptikko-lehden ahkera kirjoittaja **Jussi K. Niemelä** kertoi löytäneensä Skepsiksen jakaessaan aikoinaan *Elonkehä*-lehtiä kirjamesuilla kulttuuri-, mielipide- ja tiedelehtien liitto Kultti ry:n osastolla, jossa omia lehtiään oli jakamassa myös Skeptikon edustaja.

- Aiemmin olin lukenut vain Paholaisen asianajaja -kirjan sekä **Carl Saganin** *The Demon-Haunted Worldin*, mutta Skeptikkoon tutustuttuani ryhdyin ensin ostamaan sitä irtotunumeroina ja pian tilasin sen.

Niemelä hankki saman tien myös Risto

Selinin *Ihmeellinen maailma – skeptikon tietosanakirja* -teoksen sekä *Paholaisen asianajajan paluun*. Lisäksi hän ryhtyi opiskelemaan systemaattisesti ekologiaa ja biologiaa päästäkseen lopullisesti eroon naiiveista filosofis-moralistisista uskomuksistaan, jotka perustuivat lähinnä löyhään toiveajatteluun ja olivat johtaneet täysin harhaiseen ihmiskuvaan. Ei mennyt kauaa, kun hän liittyi yhdistykseen.

- Sääntömuutoskeskustelu on ihmetyttänyt minua. Skepsiksen pitäisi edelleen tarkastella kriittisesti paitsi paranormaaleja ilmiöitä, uskomushoitoja ja akateemista huuhaata niin myös uskontoja, sikäli kun niiden väittämät tulevat tieteen alueelle tai ovat risiiridassa parhaan saatavilla olevan luonnontieteellisen tiedon kanssa.

Niemelälle Skepsis on alusta asti edustanut yleistä tieteen ja järjen sekä rationaalisen ajattelun puolustamista, kuten hän sanoi Skeptikosta, Paholaisen asianajaja -teoksista ja Ihmeellisestä maailmasta päätelleensä. Tämän jo pitkään käytännössä noudatetun linjan pitäisi näkyä myös yhdis-

Skepsiksen uusista säännöistä kuultiin monenlaisia mielipiteitä, mutta kaikki puhujat olivat yhtä mieltä siitä, että yhdistyksen tärkein tehtävä edelleen on nuorison valistaminen. Puhujapöytäkirjassa hallituksen ”nuorisojäsen” Denis Galkin.

tyksen säännöissä.

- Aidosti kriittistä ajattelua kannattaisi opettaa lapsille jo koulussa. Jo nuorena ihmisen tulisi kyetä kyseenalaistamaan huonosti perustelluja tosiasiaväitteitä, joiden tukena ei ole minkäänlaista evidenssiä.

Niemelä yhtyi Arno Kotron keskustelussa esittämään näkemyskseen siitä, että uskonnon opettaminen alakoulussa on arveluttavaa, koska se edesauttaa irrationaalisen maailmankuvan kehittymistä.

- Uskontojen tolkkottomien väitteiden tuottaminen lapsille herkässä iässä on täysin vastakkaista peräänkuuluttamalleni kriittiselle ajattelulle.

RISTO K. JÄRVINEN

Jukka Maalampi

Skepsiksen Tieteellisen neuvottelukunnan tuore puheenjohtaja tunnistaa huuhaa-keksinnöt jo niistä kertovien kirjeiden merkinnöistä.

Professori **Jukka Maalampi**, Jyväskylän yliopiston fysiikan laitoksen johtaja ja Skepsiksen Tieteellisen neuvottelukunnan tuore puheenjohtaja on tehnyt tutkimusta teoreettisesta hiukkasfysiikasta, erityisesti neutronifysiikasta, hiukkasastrofysiikasta ja kosmologiasta.

Vuonna 1994 hän julkaisi **Kari Enqvistin** kanssa kirjan *Tyhjästä syntynyt: nykytieteen käsitys maailmankaikkeuden rakenteesta*. Viime huhtikuussa hän sai tiedonjulkistamisen valtionpalkinnon edellisenä vuonna Ursan julkaisemasta teoksestaan *Maailmanviiva. Albert Einstein ja moderni fysiikka*.

Teos kertoo fysikaalisten tieteiden kehityksestä 1800-luvun puolivälistä aina tähän päivään. Fysiikan kehityksen ytimessä ovat suhteellisuusteoria ja kvanttimekaniikka. Maalammen kirja rakentuu Albert Einsteinin saavutusten ympärille, mutta kertoo samalla fysiikan tutkimuksen monisäikeisestä etenemisestä.

Myös virheellinen tutkimus on tärkeää

Jukka Maalammen historia Skepsiksessä on hänen omien sanojensa mukaan ”hyvin lyhyt”.

- Tunnen toki Skepsiksen jo 1980-luvun lopulta. Silloin työtoverini Kari Enqvist ja HY:n teoreettisen fysiikan laitoksen puolivirallinen huuhaa-vastaava **Raimo Keskinen** kertoivat humoristisväritteisiä juttuja yhdistyksestä, ja ajattelin kyseessä olevan seuran, jossa pidetään hauskaa vakavien asioiden ääressä.

Tieteellisen neuvottelukunnan puheenjohtajaksi Maalampi suostui, koska on tiedemiehenä samastunut yhdistyksen edustamaan ajatteluun ja päämääriin.

- Tiedemiehen, jos kenen, pitää olla kriittisen ajattelun puolustaja.

Kriittiseen ajatteluun liittyy Maalammen mukaan tiedon kyseenalaistaminen, vaihtoehtojen etsiminen ja helppo irrottautuminen virheellisistä opeista.

- Se ei tahraa tiedemiehen mainetta, että hän on esittänyt virheellisen väitteen, teorian tai päättelyn, vaan se, jos hän pitää vääräksi osoitetuista tai osoittautuneista tuloksista itsepintaisesti kiinni. Niin kuin ovat tehneet eräät kylmäfuusion keksijät, jotka ovat hiipuneet tiedeyhteisöstä jonnekin huuhaan marginaaliin.

Kysymysten ja vastausten selkeä asettaminen on myös merkki kriittisestä ajattelusta. Tiede etenee niin, että osataan tehdä oikeita kysymyksiä. Valtaosa tutkimustuloksista osoittautuu jollakin tavoin vääräksi tai tarpeettomiksi. Kaikki tutkimukset ovat kuitenkin tärkeitä, sillä ne ohjaavat jokainen tavallaan kohti ”totuutta”.

- Tiedon pitää olla avointa. Saan paljon postia maallikoilta, jotka ovat tehneet omia mullistavia keksintöjään. Niissä kirjeissä löytyy usein *Erittäin salainen, Copyright se ja se, Vain Teidän tiedoksenne* ja muita vastaavia merkintöjä, jotka ovat vieraita tiedemaailman periaatteille. Ainakin minulle jo yksin ne kertovat, ettei kyseisiin ”keksintöihin” voi suhtautua vakavasti.

Varmaa tieteellistä totuutta ei Maalammen mukaan ole olemassa. Osa tieteellisistä tuloksista on kuitenkin sellaisia, että niiden

todennäköisyys osoittautua virheellisiksi on minimaalisen pieni. Ne eivät ole ristiriidassa minkään luonnosta ja maailmasta tehdyn havainnon tai mittauksen kanssa ja niiden varaan voidaan rakentaa.

Tieteen oppiriidat hoitakoon tiedemaailma itse

- Vaikka en aikaisemmin ole toiminut aktiivisesti Skepsiksen parissa, olen jo vuosikausia toteuttanut yhdistyksen edistämiä päämääriä harrastamalla tiedevalistusta, jonka aloitin aikoinaan yhdessä Kari Enqvistin kanssa, Maalampi kertoo.

Hän on huolissaan siitä, että tieteellisiä kirjoja lukee vain muutama kymmenen tuhatta ihmistä ja tiedelehtiä ehkä satatuhatta. Niin kuin moni muukin skeptikko, hän on sitä mieltä, että paras paikka vaikuttaa tieteellisen maailmankuvan syntyymiseen on koulu.

- Luonnontieteiden osuus koulussa ei ole kehuttava. Lukiossakin fysiikkaa ja kemiaa opetetaan pakollisena vähemmän kuin uskontoa.

Tieteellisen neuvottelukunnan puheenjohtajana hän näkee tärkeäksi seuraavat seikat:

- Skepsiksen toiminnan tulee perustua tieteellisen ajattelun periaatteille, joihin kuuluvat mm. objektiivisuus ja tieteellisellä tutkimuksella saatuun tietoon vetoaminen
- Toiminnan tulee kohdistua laajasti kriittisen ajattelun, järjen ja tieteellisen maailmankäsityksen puolustamiseen ja niitä koskevaan valistustoimintaan
- Yhdistyksen jäsenten tulee reagoida herkästi yhteiskunnassa ilmeneviin epärationaaliseen ja epätieteelliseen ajatteluun ja tieteen tulosten vääristelyyn ja vähättelyyn sekä tieteen väärinkäyttöön
- Skepsiksen toiminnan ja valistustyön pääasiallinen kohde on suuri yleisö. Tieteen oppiriidat hoitakoon tiedemaailma omissa keskuudessaan.

RISTO K. JÄRVINEN

Miten tulla hyväksi postmodernistiksi?

Skeptikoita ja luonnontieteilijöitä syytetään usein siitä, että he näkevät postmodernisteja kaikkialla. Onkin syytä lyhyesti tarkastella, mitä postmodernismi on ja ennen kaikkea sitä, miten olla vakuuttava postmodernisti.

Oikeastaan postmodernistiksi ryhtyminen on helppoa. Parhaiten se onnistuu hakeutumalla yliopistoon lukemaan filosofiaa, kirjallisuustiedettä tai naistutkimusta. Toisaalta myös sanomalehtiä lukemalla voi oppia hyväksi postmodernistiksi. Postmodernismiin liittyvä läheisesti poliittinen korrektaus, eräänlainen ajatuspoliisitoimi.

Postmodernismin dogmit on syytä luetella, jotta intellektuelliksi halajava voi aika ajoin tarkistaa, onko hänen argumentaationsa tarpeeksi muodikasta.

1. Valkoinen, länsimainen heteromies, tieteellisteknisrationalistiskapitalistisine yhteiskuntineen on paha.
2. Ryhmä näitä pahoja ihmisiä muodostaa ns. patriarkaatin, joka sortaa eläimiä, luontoa, naisia, alkuperäiskansoja, homoja ja köyhiä.
3. Näiden pahojen ihmisten keksimä vallan ideologia, objektiivinen tiede (tunnetaan myös nimellä ”enqvistiläinen arroganssi”) aiheuttaa kaikenlaista pahaa, mm. heteronormatiivisen yhteiskunnan, jossa yksilöt jaetaan mielivaltaisesti sukupuoliin ja rotuihin, joita ns. biologismi muka objektiivisesti tukee. Tosiasiassa kyse on pelkästään vallankäytöstä.
4. Todellisuudessa sukupuolia ja rotuja ei ole olemassakaan, ne vain konstruoidaan, vallitsevien, seksistisrasisistisloogipatriarkaalisten ennakkoluulojen ja käytäntöjen pohjalta. Samoin

kaikki ihmiset syntyvät samanlaisella potentiaalilla varustettuna, jolloin yhteiskuntaa ja kasvatusjärjestelmää parantamalla voidaan kaikista ihmisistä tehdä neroja ja huippuosajia – oikeastaan mitä tahansa. Tästä myös seuraa, että kaikki yksilöiden ja ryhmien väliset erot, kuten sukupuoli ja rodut, ovat tieteen, yhteiskunnan ja kasvatuksen syytä.

5. Tieteellistä totuutta ei ole, vain postmoderni totuusrelativismi on absoluuttisesti totta. Kohdassa 1 mainitut pahat ihmiset tosin väittävät, että he tietävät totuuden, mutta tämä on pelkkää patriarkaatin vallankäyttöä, vallan ideologiaa (ks. kohdat 2, 3 ja 4). Näin ollen totuuden kertominen kohdassa 2 mainituille hyville ihmisille on raskasta, kulttuuri-imperialismia ja heteronormatiivista sovinismia.
6. Jos paha ihminen (ks. jälleen kohta 1) mainitsee kohtaan 5 sisältyvän ristiriidan, relativismin sisäisen epä johdonmukaisuuden, jossa relativisti tulee kumonneeksi itsensä, postmodernisti vastaa, että ristiriidattomuuden vaatimus on osa kohdassa 3 mainittua vallan ideologiaa, eikä siitä tarvitse välittää. Hyvillä ihmisillä (ks. jälleen kohta 2) on omat tapansa tietää, mm. intuitio, perinne, alakulttuuri, naisen tapa, hermeneuttinen fenomenologia ja dialektinen materialismi. Nämä ovat kohdan 5 perusteella aivan yhtä perusteltuja, ehkä jopa perustellumpia kuin, tapoja saada totuus selville kuin

kohdassa 3 mainittu julma ja alistava patriarkaallinen tiede. Ja huomattakoon, että tässä sanaa ”totuus” käytetään postmoderniin tapaan kepeällä ironialla höystettynä.

7. Pahojen ihmisten (ks. jälleen kohta 1) keksimistä, sosiaalisesti konstruoidusta empiirisistä tosiasioista ei tarvitse välittää, vaikka niihin perustuvien teknisten laitteiden avulla voikin kirjoitella väitöskirjoja, yleisönosastokirjoituksia, sähköposteja ja blogikommentteja. Lentokoneilla voi lentää konferensseihin ja lomamatkoille, mutta koska todellisuus on sosiaalinen konstruktio, eikä Jacques Derridan mukaan tekstin ulkopuolella ole mitään, ovat myös lentokoneet vain kertomukseen sisältyvä tekstin osa. Samoin luonnontieteeseen perustuvia lääkkeitä ja hoitoja voi käyttää, kunhan muistaa naukata vähän homeopaatista valmistetta kyytipojaksi (suvaitsevaisuus vaihtoehtoja kohtaan on osoitus moraalisuudesta ja humanismista). Ja toki myös vyöhyketerapia sekä reikihoito ovat täysin samassa asemassa kuin ns. virallinen koululääketiede, joista viimeksi mainittu perustuu kylmään, kohdassa 3 esiteltyyn vallan ideologian sortometodiin. Eli oikeastaan vyöhyketerapia, reikihoito ja homeopatia ovat ns. virallisen koululääketieteen yläpuolella, koska niissä ihmistä käsitellään psykofyysisenä kokonaisuutena ja yksilönä, ei vain liukuhihnatuotteena (kuten kohdassa 2 mainittuja puolustuskyvyttömiä eläimiä teurastamossa).
8. Pahojen ihmisten julman empirian ja reduktionismin (ns. enqvistiläinen arroganssi, ks. jälleen kohta 3) asemasta epistemologian tulee perustua suvaitsevaisuuteen, diskurssianalyysiin, humanismiin, emergenssiin, holismiin, psykoanalyysiin, derridaiseen dekonstruktioon, hermeneuttiseen fenomenologiaan ja foucaultilaiseen valta-dispositiiviin. Totuus on valtaa, mutta totuutta ei ole, jolloin kaikilla on oma totuutensa, ja kaikilla

on valta määrätä todellisuutta. Totuus on pelkkä sosiaalinen konstruktio. Samoin subjektia ei ole muualla kuin kielessä, ja kun postmoderni subjekti tuottaa diskurssia, tuottaa sitä ja sen tuottavan subjektin itse asiassa diskurssi itse. Toistettakoon vielä, että tekstin ulkopuolella ei ole mitään. Vallan ideologia synnyttää alistussuhteet, jotka määrittävät diskurssien painoarvon. Pahat ihmiset alistavat hyviä (ks. kohdat 1, 2, 3 ja 4).

9. Kaikilla muilla kuin kohdassa 1 mainituilla ihmisillä on etuajo-oikeus akateemisessa maailmassa: vain kohdassa 1 mainittuihin ihmisiin sovelletaan perinteisiä, kohdassa 3 mainittuja tieteen ideologisia alustuskriteereitä (mm. objektiivisuus, ristiriidattomuus, autonomisuus, loogisuus, johdonmukaisuus, rationaalisuus, testattavuus, toistettavuus, falsifioitavuus). Näin myös kohdassa 2 mainittujen ihmisten tekemät kohdan 1 pahoja ihmisiä kritisoivat väitöskirjat menevät yliopistolla vaivatta läpi.
10. Kaikki paitsi kohdassa 1 mainitut ihmiset ovat moraalisia. Keskusteluissa on tärkeintä osoittaa oma moraalinen erinomaisuutensa. Kaikki jotka ovat eri mieltä kohdassa 2 mainittujen hyvien ihmisten kanssa, ovat sovinisteja, äärioikeistolaisia, heteronormatiivisteja ja rasisteja. Elämme kaaoksen aikaa, sirpaleinen maailma on pelkkää pintaa, illuusio. Todellisuuden pohjattoman syvyyden tavoittaa vain postmodernisti. Tiede, edistys ja valistus ovat myyttejä, vallanhimoisten tiedesovinnistien salaliitto vähemmistöjen alistamiseksi (ks. kohta 2). Vain tasa-arvo, alkuperäiskansojen, naisten, vähemmistöjen, köyhien ja eläinten oikeudet ovat todellisia. Siitä, että nämäkin ovat edistyksen ja valistuksen hedelmiä, ei tarvitse välittää, koska tekstin ulkopuolella ei ole mitään ja totuus on vain sosiaalinen konstruktio.

JUSSI K. NIEMELÄ
KIRJOITTAJA ON TIETOKIRJAILIJA JA VAPAA TOIMITTAJA

Tarkistuslistalla ihmelaitteiden kimppeun

Sveitsiläinen soveltavan ympäristötekniikan instituutti (Institut für Umwelt- und Verkehrstechnik, UMTEC) on julkaissut erinomaisen tarkistuslistan, jonka avulla voi tunnistaa markkinoilla liikkuvia epäilyttäviä teknologioita. Listaan kuuluvien peukalosääntöjen avulla voi tunnistaa kaikista epäilyttävistä teknisistä tuotteista noin 90 prosenttia.

Ympäristötekniikan alalla toimiva tutkimuslaitoksen johtaja professori **Rainer Bunge** sanoo asemassaan joutuvansa usein arvioimaan alansa ”epätavallisia” tuotteita ja prosesseja.

- Ikävä kyllä puoskarointi ei enää rajoitu lääketieteen piiriin, vaan leviää myös teknisten tieteiden alueelle. Joskus on kuitenkin hämmästyttävän vaikeaa erottaa puoskarointi aidosta innovaatiosta. Sen vuoksi olen useiden vuosien aikana koonnut tarkistuslistaa epäilyttävien teknologioiden havaitsemiseksi.

Tarkistuslista

Bungen nelikohtaisen tarkistuslistan kerrotaan auttavan tunnistamaan 90 prosenttia epäilyttävistä teknologioista. Epäilyksen on syytä herätä, jos laitteen markkinoija ei tiedä seuraavia totuuksia:

1. Magneettisilla tai sähkömagneettisilla impulsseilla ei ole mitään vaikutusta nesteiden, kuten veden tai bensiinin teknologisesti merkittäviin ominaisuuksiin.
2. Kiteillä ei ole erityistä vaikutusta nesteisiin, sähkömagneettisiin kenttiin tai säteilyyn.
3. Vedellä ei ole muistia eikä se voi välit-

tää informaatiota.

4. Maasäteilyä tai ”taky-ioneja” ei ole olemassa.

Tuotteiden arviointi

Tarkistuslistan ohjeiden mukaan tyypillistä epäilyttävälle prosesseille on, että väärin käytettyinä niillä ei muka ole lainkaan negatiivisia vaikutuksia. Kaikella tekniikalla, mikä toimii, on väistämättä myös epätoivottuja vaikutuksia, jos sitä käytetään väärin. Esimerkki: Miten ”informoitu vesi” voi tappaa bakteereja uima-altaassa, mutta ei ihmisen suussa tai suolistossa?

Epäilyttävien tuotteiden kauppaajat tarjoavat tyypillisesti hämmästyttävän ”reiluja” sopimusehtoja, joissa todetaan, että tuotteen tarvitsee maksaa vain, jos se toimii menestyksellisesti. (He eivät kuitenkaan sitoudu korvaukseen, jos laite ei toimi.) Selitys: Oletetaan että myyn raskaana oleville naisille sadan euron hintaista laitetta, joka takaa heille poikalapsen. Rahat siis takaisin, jos syntyykin tyttövauva. Onko tämä oikeasti reilu tarjous? Ansaitseen keskimäärin 50 euroa jokaiselta myydyltä laitteelta, vaikka ne eivät toimisi lainkaan.

Oletko tarpeeksi pätevä arvioimaan ihmelaitteen toiminnallista tehokkuutta? Jos et, käänny asiantuntijan puoleen. Esimerkiksi ”magneettisen vedenpehmentäjän” tehok-

kuuden tekniseen arviointiin riittävät hyvin harvan kyvyt.

Näyttävistä tuote-esittelyistä ei pidä innostua. Epäilyttävien kaupamiesten esiintymiskyvyt ovat taikureiden luokkaa. On olemassa monenlaisia esittelytemppeja erityisesti juomaveden käsittelyssä, ja veden kemiaan perehtymätön kuluttaja joutuu helposti huijatuksi.

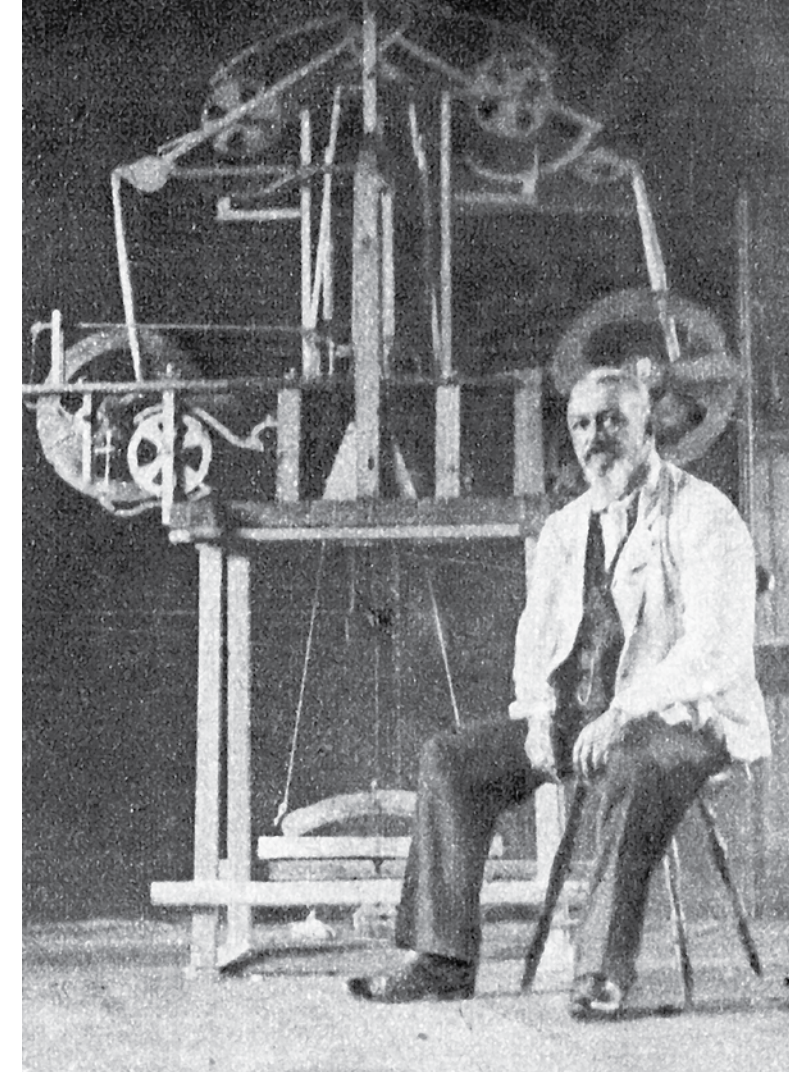
Järjestäessään demonstraatioita epäilyttävät myyjät erottuvat tavasta, jolla he argumentoivat tuotteidensa tehokkuutta. Erityisesti käytetään ”innostuneiden kuluttajien raportteja”. Todelliset myyjät sen sijaan esittelevät tunnustettujen tahojen tuottamia testituloksia.

Epäilyttävät myyjät käyttävät epämääräisiä ilmaisia painotukseen tuotteidensa tehokkuutta: ”Voi, usein, useimmissa tapauksissa, mukaan...” Esimerkki: ”Jo lyhyen ajan jälkeen saatetaan havaita polttoaineen kulutuksen selvää vähenemistä jopa 25 prosenttiin saakka.” Tämä ilmaisu on riittävän epämääräinen sisältääkseen myös sen, että tuote ei toimi.

Tarvittavia kysymyksiä: Onko tuotteen tehokkuus arvioitu objektiivisesti määritellyillä kriteereillä? Onko tehty hyväksymistarkastus ennalta määriteltyjen standardien mukaan? Takaako myyjä tuotteen toimivuuden?

Tyypillistä epäilyttävälle tuotteelle on niiden käsittämättömän monipuolinen hyödyllisyys. Esimerkki: magneettien myyjät, jotka väittävät että heidän tuotteensa parantaa moottoreiden toimintaa ja samalla vähentää sekä polttoaineen kulu- tusta että hiukkaspäästöjä unohtamatta tietenkään moottorin kulumista.

Varo sellaisia määrittelyjä kuin esimerkiksi ”TUV-testattu”. Termi ”testattu” ei millään muotoa takaa, että testin tulos on ollut positiivinen. Useimmissa tapauksissa testatta-

Vuonna 1928 Satakunnan museon kokoelmiin tulleen ikiliikkujan on rakentanut perämies John (Johan) Petter Léman (1864-1931). Tekijän mukaan laite ei koskaan tullut aivan valmiiksi. Kuva on julkaistu Suomen Kuvalehdessä 1924. Lähde: <http://www.pori.fi/smu>

vana ei ole ollut tuotteen erityinen vaikutus, vaan sen sopivuus turvallisuusstandardeihin (käytettyjen materiaalien elintarviketurvallisuus, sähköturvallisuus jne.) Varo myös sellaisia lausumia kuin ”kansainvälisesti tunnustetun XY-instituutin testaama”. Erityisesti Itä-Euroopassa on nimiltään aidolta vaikuttavia organisaatioita, joilta voi ostaa haluamiaan lausuntoja.

Varo referenssilistoja: jos Daimler-Chryslerin tai Coca Colan kaltaiset yritykset mainitaan asiakkaina, se ei merkitse yhtään mitään. Tarvittava kysymys: Mitä projekteja näiden asiakkaiden kanssa on toteutettu ja paljonko ne ovat sijoittaneet niihin rahaa? Voidaanko asiaa todistaa lainkaan? Pyydä aiempien

asiakkaiden ja suosittelijoiden yhteystietoja saadaksesi lisätietoja.

Ohje: Etsi Internetistä! Käytä hakusanana tuotteen nimeä sekä avainsanoina "epäilyttävä", "huijaus" jne. Tämä auttaa saamaan nopean yleiskäsityksen tuotteesta ja saat myös selville, onko se aiheuttanut kiistoja. Muista osoitteet: www.csicop.org, www.randi.org ja www.gwup.org

Myyjän arviointi

Huijarit pyrkivät usein luomaan mielikuvan itsestään altavastaajana saadakseen sympatiaa tekniikkaa tuntemattomilta kuluttajilta. Esimerkki: Olen nerokas keksijä, joka kamppailee vakiintuneita käsityksiä ja suuryrityksiä vastaan.

Tarvittavia kysymyksiä: Onko yrityksellä tietoa ja kokemusta alalta? Kenelle yhtiö kuuluu? Mikä on sen laillinen status yrityksenä? Kuka on yrityksen johdossa, ja mikä on hänen taustansa? Tutki viranomaisrekistereitä.

Lisää kysymyksiä: Kuinka paljon yhtiöön on investoitu rahaa, ja kuinka paljon tästä on näkyvää: koneita, infrastruktuuria jne.? Onko yhtiöllä omaa laboratoriota tai tuotantotiloja? Jos on, käy vieraillemassa siellä! Pelkkä pinnallinen vilkaisu tuotantolaitokseen antaa käsityksen laitoksen henkilökunnan pätevyydestä sekä investoiduista pääomista.

Onko yrityksellä pätevää henkilökuntaa? Onko henkilöstö saanut muodollisen koulutuksen tai onko sillä ainakin useamman vuoden kokemus relevantilla alalla? Jos "teuras-taja on kehittänyt uuden, erittäin tehokkaan polttoaineen lisäaineen...", lause ei toimi. Onko henkilöstöllä julkaisuja tieteellisissä sarjoissa?

Epäilyttävät myyjät viittaavat mielellään luotettavaa imagoa luoviin niin sanottuihin "kansainvälisesti arvostettuihin asiantuntijoihin", jotka ovat hämmästyttävän usein "näytösprofessoreita" Venäjältä, Puolasta, Tse-kistä tai Unkarista.

Varo yleisneroja! Tämän päivän keksintöjä eivät tuota nerokkaat pohdiskelijat, vaan tun-nustetut tekniikan asiantuntijat alan sisällä tai lähialoilla.

Keksintöjen ja patenttien arviointi

Tarvittavia kysymyksiä: Onko keksintöä tarjottu alan johtaville toimijoille? Miksi ei? Miten ne reagoivat? Varo perustelua: "Lääketeollisuus, öljyteollisuus, autoteollisuus jne. on peloissaan innovatiivisesta keksinnöstäni ja yrittää siksi päästä minusta eroon jne." Tätä seuraa yleensä salaliittoteorioita.

Älä kuuntele selitystä: "Alan teollisuus ei ole kiinnostunut keksinnöstäni, koska sitä ei voida selittää nykyisellä tieteellisellä tiedolla." Teollisuutta ei kiinnosta tippaakaan, voidaanko jokin keksintö selittää tyydyttävästi vai ei. Teollisuutta kiinnostaa, toimiiko keksintö ja voidaanko sillä tehdä rahaa.

Keksinnön historia: Miten keksintö saatiin aikaiseksi? Ketkä henkilöt olivat siinä mukana? Kenellä on oikeudet? Milloin keksintö tehtiin? Mitä sille on sen jälkeen tapahtunut?

Onko haettu patenttia? Miksi ei? Epäilyttävälle myyjälle on tyypillistä, että hakemusta ei ole tehty lainkaan tai sen käsittely on kesken. Se, että hakemuksen käsittely on kesken, on merkityksetöntä. Kuka tahansa type-rys voi hakea patenttia. Se, myönnetäänkö patenttia, selviää vasta vuosien päästä.

Myönnettiinkö patentti? Onko patentti ylipäätään merkityksellinen? On syytä huomata, että viranomaiset tarkastavat patenttihakemuksen vain muodollisten kriteerien, kuten uutuuden valossa. He eivät arvioi keksinnön teknistä tehokkuutta. Patenteja on myönnetty laitteille, jotka eivät toimi lainkaan.

Onko prosessin periaate uskottava? Varo erikoisia vaikutuksia, jotka eivät ole uskottavia asiantuntijoiden mielestä tai jotka ovat suorastaan ristiriidassa tieteen valtaviiran kanssa (kuten maasäteily, kosminen energia). "Me emme tiedä mitä tapahtuu, mutta se toimii", on epäilyttävän myyjän suosikkiväite.

Muista: Jos väitetty vaikutus ylittää tieteen huippusaavutukset, todistustaakka on teknologian tuottajalla, ei skeptikolla.

RAINER BUNGE, JEAN-MARC STOLL, BENNO BUCHER
LÄHDE: WWW.UMTECH.CH
KÄÄNNÖS: KARI KIVIOJA

Skepponen

The Ghost of Vermeer of Delft Which Can Be Used as a Table. Salvador Dali, 1934.

Elämä kummituksena

ään ja näki sen, mitä oli jo epäillytkin: peilistä katsoi hänen haamunsa. Ei ihme, että kadulla kulkijat olivat peljästyneet. Sekään ei ollut ihme, että kauppias oli epäillyt hänen kykyään maksaa. Kauppiat ovat rohkeita miehiä. Tai kenties he ovat niin ahneita, että heidän ahneutensa on pelkoakin suurempi.

Mielonen koetti olla ajattelematta itseään liikaa, mutta se oli vaikeaa hänen nykyisessä olomuodossaan. Aina kun hän valmistautui lähtemään kaupungille, viimeistään ovella hän tuli ajatelleeksi, mitä mahtavat hänestä tuumata vastaantulijat. Ja niin jäi lähtö siihen. Näin kului kuukausi, kaksi, kolme kuukautta. Samoissa merkeissä täytyi vuosi, toinen ja kolmas vuosi. Mielonen totutteli syömään pölyä, mikä riitti mainiosti täyttämään hänen antimaterialistiset tarpeensa. Henkisiksi riennoiksi riittivät nykyään ajoittaiset ikkunanaukaisut ja huhuilut nukkuvan kaupungin kattojen ylle.

Jollen vielä tullut maininneeksi, niin Mielonen asui kaupungin korkeimman asuinkerrostalon ullakkokerroksessa. Siinä mielessä hänen asiansa siis olivat kohtuullisen hyvin: näköaloja riitti eikä niihin ihan heti kyllästynyt. Mutta avarinkin maisema alkaa kyllästyttää, jollei välillä pääse kokeilemaan, miltä tuntuu käyskennellä kaiken sen kes-

kellä, mitä on ihaillut korkealta ja kaukaa. Tämä omaperustelu vakuutti Mielosen siitä, että oli vihdoin välttämätöntä käydä matkaan, sanoivat ihmiset mitä tahansa.

Aluksi hän laati tarkan suunnitelman paikoista, missä hänen tulisi ehdottomasti vierailla ja millaisessa järjestyksessä. Kellonajatkin hän lukitsi etukäteen. Nopeasti kävi ilmi, että töitä (Mielonen todellakin oli alkanut käyttää hahmonsaa liikkumisesta tuota sanaa) tulisi tehdä kolmessa vuorossa. Oli näet paikkoja ja tilanteita, jotka ehdottomasti olivat parhaimmillaan aamulla ja vastaavasti toisia, joiden ääreen ei tullut kysymyksenkään mennä muulloin kuin illalla tai yöllä.

Mielonen päätti aloittaa keskipäivästä. Se oli sikäli turvallista, ettei hänen havaitsemisensa todennäköisesti johtaisi kauhureaktioihin, poliisitoimista puhumattakaan. Niinpä hän otti raitiovaunun, jäi pois Aleksanterinkadulla ja poikkesi Fazerin kahvilaan. Hän jonotti siinä kuin kuka tahansa, maksoi kaakaonsa ja leivoksensa, luki urbaania ilmaislehteä ja vilkuili vähän väliä kelloaan. Hän hukkui laumaan, joka nähtävästi oli tottunut siihen, että heidän keskellään liikkui valkeita painottomia olioita.

Illtapäivällä hän sattui kulkemaan intialaisen teehuoneen ohi. Hän livahti sisään. Sariin pukeutunut neito nyökkäsi hänelle ja hymyi. Kaikesta päätellen haamut olivat täälläkin jokapäiväinen näky. Mielonen joi teensä, hitaasti, sillä se oli sangen kuumaa hänen suulleen ottaen huomioon, että suu oli sentään varsin olematon – tai jos suoraan sanotaan: suu oli tyhjä.

Tämä oli yksi niistä tosiseikoista, joita Mielosen oli vaikea hyväksyä. Ja kuitenkin hän tiesi, että elämä kummituksena oli muun muassa tätä. Mitä kaikkea se lisäksi oli, siitä hänellä oli pelkkä kalpea aavistus. ”Kun olen tämän tieni valinnut – tai tie on valinnut minut, kuinka vain – aion käydä sen loppuun ja vasta sitten sanoa syvimmällä rintäänelläni mielipiteeni kummituksen elämästä.” Tämän Mielonen kirjoitti muistiin, kursivoi sen ja ripusti vuoteensa yläpuolelle. Tällaisen joka-aamuisen muistutuksen voimasta hän arveli jaksavansa hahmoaan päivittäin, aina päivän kerrallaan.

Samalla hän piti kirjaa vaiheistaan ja niin sanotuista seikkailuistaan; niin sanotuista oli Mielosesta pakko lisätä, sillä mikään ei loppujen lopuksi ollut tavanomaisempaa kuin olo kummi-

LUKIJAN NOVELLI

tuksena. Näin Mielosesta tuntui, kunnes hän eräänä iltana päätyi kummittelemaan Suomalaiselle Klubille.

Siellä oli käynnissä salainen kabinettikokous, jonka aiheena näytti tällä kertaa olevan jotakin erityisen salaista. Herrasmiehet istuivat pitkän pätkinäpuisen pöydän äärellä. Oikeastaan he eivät istuneet, vaan nojasivat käsiensä varassa pöytään kummalliseen etunojaan kurottautuneina, nähtävästi kuullakseen toisiaan paremmin. Vaikka herrasmiehet olivat vanhoja, kenelläkään ei ollut kuulolaitetta. Kyse oli selvästikin salaisuudesta, jota kukaan ulkopuolinen ei saisi kuulla eikä nauhoittaa. Ennenkin oli seinillä ollut tiedustelupalvelun korvat.

Mielonen leijaili kattoon, mutta se oli liian kaukana ja hän laskeutui vaivihkaa lampunvarjostimen tasalle, joka tarkemmin katsoen oli kristallikruunu. Tämä ei tietenkään ollut pääasia vaan se, mitä herrasmiehet puhuivat. Kristallikruunun tasalta Mielonen ei vielääkään kuullut mitään; hän päätti rohkaista mielensä ja liittyä joukkoon. Yllättäen hänet toivotettiin tervetulleeksi, minkä jälkeen salainen keskustelu jatkui. Aivan kuin hän, Mielonen, olisi ollut vanha virkatoveri, joka sai mennä ja tulla miten halusi; johon kaikki kylläkin suhtautuivat hyväntahtoisesti, mutta joka samaan aikaan oli jokaiselle täysin yhdentekevä ilmestys.

Juuri tähän Mielonen oli kyllästynyt elämässään, joka toistaiseksi päättyi elokuvissakäyntiin ja jonka paluuseen vanhassa tymeässä muodossaan Mielonen oli jo kadottanut uskonsa – ja hyvä hänestä niin. Ja nyt kävikin tämä sama; hän oli ilmaa, kuten oli ollut aina ennenkin. Mikään ei ollut muuttunut, koska kaikki oli.

Mielonen päätti valmistella seuraavan näyttäytymisensä huolellisemmin. Ennen kaikkea hänen tulisi kiinnittää huomio ajoitukseen; siis siihen, että hänet havaittaisiin juuri sillä hetkellä, kun olisi muutenkin tapahtumassa jotakin dramaattista.

Kotiinsa Mielonen palasi syvästi pettyneenä Suomalaisen Klubin tapahtumista, jotka lupaavasta alusta huolimatta olivat paljastuneet epä-tapahtumiksi. Hän söi sämpylän, joi lasin kefiiriä ja ryhtyi laatimaan listaa tapahtumista, jotka tiesi dra-maattisiksi luonteeltaan. Syntyi seu-raava luettelo: syntymät, kuolemat, tulipalot, häät, hautajaiset, varkau-det väentungoksessa, kolarit, pom-miuhat, kalan syönit koskessa, koskenlaskut, jalan luiskahdukset kesken vuorikiipeilyn, lumivyöryt, mutavyöryt, maanjäristykset, tulva-aallot, äkilliset kodittomuudet, nä-länhädät, malariaepidemat, avio-puolisoiden havahtumiset siihen että toinen meistä kantaa vaaral-lista tautia, dementian puhkeami-set, sähkökitaran rikkomiset kesken konsertin ja säpäleiden heittämiset keskelle onnellista yleisöä, päätök-set tehdä elämässään jotakin suurta tai edes pientä ja niin edelleen.

Mielonen lopetti vasta, kun hä-nen kynäkätensä väsyi. Hän piti hetken tauon, jaloitteli huonees-saan ja uppoutui laatimaan luette-loa tapahtumista, jotka päinvastoin olisivat mahdollisimman epädra-maattisia. ”Tässä ei ole mitään jär-keä”, hän onnekseen päätteli en-nen kuin oli tuskin edes aloittanut. Edelleen hän päätteli olevan täysin turhanpäiväistä kertoa kenellekään yhtään mitään sellaista, joka sen sijaan että herättäisi uinuvan mieli-kuvituksen hautaisi sen entistä sy-vemmälle arkisten yhdentekevyyk-sien alle. Ei, enemmän: sellainen ei olisi pelkästään turhanpäiväistä, se olisi rikos.

Mielonen nukkui yön ja nukkui toisen. Kolmantena yönä hän nuk-kui kevyesti ja nousi varhain, tar-moa täynnä. Hän päätti säilyttää lempeästi ensimmäisen kapakasta palaajan, mahdollisesti myös pos-tinkantajan, jos sellainen osuisi matkan varrelle. Kävi niin, että

Mielonen yhytti tiellään molemmat; postinkantaja ei ollut moksiskaan, mutta kapakasta palaaja peljästy-i, luuli joutuneensa juoppohulluuskohtauksen kouriin ja pakeni mereen. Mielonen näki tapahtuneen, eh-timättä edes yrittää pelastaa miesparkaa, ja syytti hukkumisesta itseään. Hän palasi kotiinsa ja seurasi ilmaislehtiä viikon ajan. Niissä ei lukenut riviäkään kenestäkään, joka olisi hukkunut Pohjoisrannan tie-tämissä. Mielonen rauhoittui, mutta vain hieman. Se, että tapaus näköjään oli painettu villaisella, ei tehnyt hänestä vapaata. Tästä lähtien hän päätti toimia va-rovaisemmin ja välttää hetkiä, jolloin väijyisi ilmiselvä vaara hänen näyttäytymisensä virheellisistä tulkin-noista.

Eräänä aamuna Mielonen sai mielestään nerok-kaan idean. Hän päätti ottaa selvää paikoista, joissa oli totuttu hänenkaltaisiinsa; joissa siis oli tähänkin asti kummitellut, vieläpä niin, että suhtautuminen haamuihin oli liudentunut hyväntahtoisiksi kertomuksiksi milloin minkäkinlaisten ilmestysten näyttäytymisen

”Mikään ei ollut tavanomaisempaa kuin olo kummituksena.”

milloin minkäkinlaisissa hahmoissa. Niin, Mielonen halusi kiillata osaksi kansanperinnettä, jossa enää ei olisi väliä sillä kuka tekee, vaan sillä mitä tekee ja mitä varten. Totta kai ihmisillä on taipumuksensa väit-tää jokaista haamua sen ja sen haamuksi, mutta kel-läpä meistä ei olisi rajoituksemme. Tosiasia nyt vain on se, että haamu on haamu ja että jokin sellainen kuin henkilöllisyys on haamujen maailmassa tunte-maton tai jollei tuntematon, niin ainakin unohdettu kä-site.

Ennen pitkää Mielonen kuitenkin huomasi päätök-sensä virheelliseksi tai vähintäänkin ennenaikaiseksi; miten hän olisi voinut muuttua osaksi kansanperin-nettä ilman, että olisi ennen tätä muutostaan ollut en-sin jotakin? Niinpä hän palasi ajassaan taaksepäin ja otti tähtäimeensä Kansallisteatterin. Hän oli kuullut, että juuri siellä ja oikeastaan vain siellä kummituksilla oli edes teoreettinen mahdollisuus tulla huomatuiksi eikä ainoastaan tulla huomatuiksi, vaan peräti arvostetuiksi. Sillä, perustuiko tämä arvostus erehdykseen vai siihen, että Kansallisteatterissa nähty kummitus

oli todellakin ollut Tauno Palo, Joel Rinne tai Kaarlo Bergbom, Elli Castren tai Ida Aalberg – kuka kummitus nyt kulloinkin sattui olemaan liikkumatuulella – oli havaitsijalle yhdentekevää ja ajan pitkään myös kummituk-selle itselleen. Kukapa ei alkaisi vähin erin itsekin uskoa olevansa joku mainituista nimihenkilöistä tai joku heidän yhtä tunnettu kal-taisensa, jos kerran kaikki hänet nähneet väittävät niin.

Kansallisteatteri oli Mielosesta hyvä idea, vieläpä niin hyvä, et-tei hän halunnut pilata sitä ryn-täämällä lehtereille heti. Hän koetteli ja tunnusteli mielessään: entä jos, entä jos ei? Vasta kun hän oli täysin varma siitä että kelpaisi, hän pukeutui tai ainakin kuvitteli pukeutuvansa, ja riensi parahiksi paikalle. Ajankohta oli sikäli sopiva, että paikalla ei ollut yleisöä, ainoastaan alan senhet-kiset ammattilaiset, jotka kyllä tiesivät keitä haamuja talossa liikkui.

Mielonen käytti tilaisuutta hyväkseen, muisteli miltä Joel Rinne näytti ja miten hän puhui. Tämän jälkeen hän valitsi ni-mikkotuolin siinä harjoitushuo-neessa, jota esikuva oli käyttänyt ja oli syyttää samanlaisen sika-rinkin, kunnes muisti ettei hä-nellä ollut sikareja. Onni oli siinä, että sikarikauppa löytyi rautatie-asemalta, vieläpä hyvillä valikoi-milla siunattu. Kauppias oli asi-allinen, puhutteli Mielosta Herra Rinteksi, otti maksun vastaan, kätteli jopa.

Mielonen tunsu tällä kertaa on-nistuvansa. Hän palasi tuolilleen ja otti siitä vastaan elävien kolle-gojen tervehdyksiä. Hänen itse-tuntonsa nousi kohisten. Hän pa-lasi kotiinsa ja tunsu lepävänsä onnensa kukkuloilla. Sieltä oli vain yksi suunta alas.

Pian huhuttiin, että Joel Rinteenä teatterin lehtereillä esiintynyt kummitus ei olisikaan ollut aito vaan nauret-tava, pyrkymäinen kopio. Mielonen häpesi ja tekeytyi niin pieneksi kuin valkealta viitaltaan kykeni. Hän vaihto puhelinnumeron salaiseksi ja poistatti ovestaan nimikilven. Hän kielsi pudottamasta luukustaan mainok-sia ja muuta ilmaisjakelua. Hän lopetti tiskaamisen ja kynsien leikkuun. Parturissakaan hän ei käynyt yli kuu-kauteen. Sekään ei olisi enää ollut tarpeen, sillä hänen itsensä huomaamatta hiukset olivat hiljattain lakanneet kasvamasta, miksipä eivät olisi.

Vähitellen skandaalinkäryinen kohu teatterissa laantu. Sen jälkeen siellä ei tapahtunut hetkeen mitään, ja alkoi kuulua katumuksen ääniä: entä jos Joel Rinteenä esiintynyt ja ties keneksi muuntautuva kummitus sitten-kin oli ollut aito? Ja jollei hän ollut aito, niin ehkä ainakin vilpiton kopio. Mitä sitä paitsi tarkoittaa sellainen, että joku tai jokin on aito; mitä muuta on kuin matkimista ja mikä onkaan helpompaa matkimista kuin matkia esi-kuvaa? Sen sijaan jos joku matkii sellaista, mitä ei ole edes olemassa, se vasta matkimisen taitoa vaatiikin. Mutta sellaiset matkijat vajoavat herkästi väärinymmär-rettyjen matkijoiden pohjattomaan kuiluun, josta he ei-vät nouse kuin Sattuman tai Jumalan avaralla kämme-nellä.

Tällaista keskustelua kahviloissa käytiin, ei tieten-kään kaikissa kahviloissa, vaan niissä joissa oli odo-tettua kuulla syvällisiä kannanottoja siitä, mitä ajassa juuri nyt liikkuu ja miten tämä juuri nyt liikkuva poikkeaa siitä, mitä entisessä ajassa ja ennen liikkui, kenties jopa sitä, mitä tulevassa ajassa liikkuu ja millaisin miet-tein nämä tulevat kummitukset työhönsä suhtautuvat. Jollei muuta, niin tahtomattaan Mielonen oli nostattanut melkoisen debattien aallon kaupungin lukuisissa sivi-sityneissä pöydissä.

”Henkilöllisyys on haamujen maailmassa tuntematon käsite.”

Tämä oli sitäkin suurempi ihme, jos ottaa huomioon sen, että Mielonen itse, omimassa persoonassaan (siinä joka painaa huomattavasti enemmän kuin nolla kiloa ja joka pukeutuu huomattavasti vaihtelevammin jos kohta mauttomammin kuin siihen iänikuisen val-keaan viittaan, jossa hänet oli viime kuukausina totuttu näkemään) olisi herättänyt samoihin pöytiin pyrkivänä

muuta kuin korkeintaan nenänavarta nähdä ja ylimielisiä tuhahtuksia. Kun Mielonen ajatteli tätä, hän ei voinut olla hymyilemättä sille pienuudelle, jonka osoittamisessa ihmisuku oli mestari. Mutta hänen hymyssään oli ylpeän hymyilijän elkeit; se, että hän oli omassa olomuodonmuutoksessaan onnistunut edes tämän pikuriikkisen verran, siis onnistunut herättämään lyhyen mutta kiihkeän keskustelun, ei suinkaan ollut hänen oma ansionsa.

”Joel Rinteenä esiintynyt kummitus ei ollutkaan aito vaan kopio.”

Tämä Mielosen olisi pitänyt nähdä, mutta otsikot joita hän muutaman päivän ajan sai lehtikioskeja ohittaessaan ihailla, sokaisivat hänen kummituksensilmänsä joita ei edes ollut sellaisina, joina me silmät yleensä ymmärrämme. Hänen silmänsä olivat pupillittomat viirut, aivan kuin pieni lapsi olisi piirtänyt ne lyijykynää niin lujasti paperia vasten painaen, että terä oli koko ajan vaarassa katketa: tuloksena oli silmää esittävä paksu musta viiva, kuin poliitikolla, joka jo tietää olevansa vanhuudensairas, mutta pitää lujasti vallankahvasta kiinni ja määrää lääkärin vaikenemaan.

Kaikki tämä häly, olkoonkin että häly vaimeni nopeasti, sai Mielosen mietteisiinsä. Entä jos oli tämäkin ollut turha, vaikkakin mielenkiintoista? Tällaisten aatosten vallassa hän kyllästyi asuntoonsa, siihen jossa oli asunut paitsi lyhyet kummituskautensa ajat, myös kaikki virkavuotensa Väestörekisterikeskuksen vahtimestarina, ja myi sen, vieläpä hyvään hintaan. Kaupahinnan hän otti vastaan käteisenä ja kätki sen Suomenlinnan yhteiskäyttötunnelin tiettyyn mutkaan, jonka sijainnin hän painoi mieleensä niin tarkoin kuin kykeni.

Juuri kun hän oli kätkemisestä ja kätköpaikan muis-tiin kätkemisestä selvinnyt, valot syttyivät. Tunnelin toisessa päässä seisojaksi puuskuttava yövartija, joka tarkoihin havaintoihin tottuneena keksi Mielosen heti ja raportoi asiasta saman tien. Mielosella oli suurin piirtein viisi minuuttia aikaa paeta ennen kuin vartijan hälyttämä poliisipartio ehtisi koirineen paikalle.

Hän arvasi suunnan, joka onneksi oli oikea, ja päätyi Kalevankadun alle. Siellä oli käynnissä parkkihallityömaa, minkä ansiosta kulku kadulle oli esteetön. Mielonen sulautui massaansa ja livahti kahville, tällä kertaa

Stockmannin kahvilaan, jossa hänelle ei kuitenkaan tarjoiltu. Syy oli selvä: mutainen ja viemärinhujuinen viitta. Mielonen sanoi ymmärtävänsä asian, pyysi anteeksi ja häipyi kotiinsa, kunnes muisti ettei hänellä enää ollut sellaista.

Tässä onnettomassa tilanteessa hän tapasi katusoittajan, torimuijan sormikkaissa bala-laikkaa soittavan tytön. He olivat ihastuvinaan ja alkoivat kulkea yhdessä yösijasta toiseen: tunneleissa, vetoisilla asemilla, hyväosaisten rappukäytävissä, yömajoissa, aina kunnes nämä kaikki lakkautettiin. Mieloselle ja hänen vaimolleen (leikisti he kutsuivat toisiaan puolisoikseen) ei jäänyt muuta mahdollisuutta kuin muuttaa maan alle. Sieltä löytyi samalaisten kadotettujen vireä yhteisö.

Päämaja sijaitti syvällä rautatieaseman alla; sitä sanottiin Swiitiksi ja sitä se todella oli. Yhteisöä johti Luciano Pavarottin näköinen mies, joka saattoi kukaties ollakin hän. Vaikutti siltä, että elämä syvällä rautatieaseman alla ei ollut lainkaan hassumpaa. Mielonenkin sai uuden viitan vanhan viemärinhajuisensa tilalle ja balalaikkaa soittava tyttö (Mielonen ei vielä kukaan tiennyt hänen nimeään eikä sillä suoraan sanoen ollut niin väliäkään) uudet torimuijan sormikkaat, siitä huolimatta ettei hän enää olisi välttämättä sellaisia tarvinnut; mutta sattui löytämään ylimääräiset eikä niistä suoranaista haittaakaan ollut.

Näin Mielonen vietti uuden haamu-elämänsä ensimmäiset, tuskin sentään viimeiset päivät. Oliko hän onnellinen, kannattaa käydä kysymässä häneltä itseltään. Jos uskaltaa. Miksei uskaltaisi?

VESA TOMPURI

Kolmannen asteen yhteys

Kruisailin taas lentävällä autolani pitkin avaruuden kolkkia ihailemassa kaunista elokuista loppukesän iltaa, missä auroringot paistoivat kirkkaalla taivaalla kilpaa. Yksinäinen kallellaan seisova liikennemerkki varoitti: ”Perseidi-vaara”. Koin muutaman tuskaisen hetken väistellesäni meteoreja turboruuvien laulaessa punaisena. Päätin ajaa avaruusbensa-asemalle istuskelemaan ja rauhoittumaan.

HÖPÖ-asema olikin auki ja siellä näytti olevan porukkaa. Tiskin ääressä seisojaksi pari vieraan näköistä tyyppiä, eivät varmaan tämän aurinkokunnan poikia, tai sitten heillä oli muuten vaan nenä niskassa. Kaveruksia kiinnosti lentävä autoni ja he olivat hyvin ihmeissään, että meillä Maassa on näin edistyksestä tekniikkaa nykyään.

Näin he puhuivat:

”Olemme lentotekniikan insinöörejä ja käyneet muutaman kerran tarkkailemassa kehitystä Maassa. Ensimmäisellä kerralla pari tuhatta vuotta sitten joku yritti kävellä vetten päällä. Ei käynyt hyvin sen kaverin lopuksi. Toisella käynnillä 1400-luvun puolella välissä Leonardo-niminen kaveri piirteli lentäviä härveleitä ja joku onneton niitä kokeilikin hyppimällä siivet selässä jyrkän teeltä alas. Ajattelimme silloin, että tämän planeetan porukalla ei todellakaan näytä menevän hyvin.”

”Kolmas käyntimme osui aikaan noin sata vuotta sitten. Silloin oli tapahtunut kiitettävää kehitystä: jotkut Wrightin veljekset olivat rakentaneet karmean näköisen laitteen, jolla he pääsivätkin lentoon. Tai no, 36 metriä vaikuttii meistä aika huvittavalta ja välineet al-

keellisilta... Neljäs käynti tapahtui muutama vuosi sitten. Olimme innostuneita näkemään, mitä kaikkea kehitys oli tuonut tullessaan. Katsoimme intergalagtisesta matkaoppaastamme, missä olisi lentotoimintaa Maassa ja sieltä se löytyi: Lahti, suurmäki. Sinne siis!”

”Saavuimme betonisen rakennelman juurille, paikalle oli saapunut myös suuri joukko innokkaita ihmisiä seuraamaan tapahtumaa. Matti Nykänen -niminen pilotti nousi rakennelman huipulle ja aikoi lentää. Mutta mitä? Missä laitteet, missä siivet? Kansa huusi kannustusta, mies lähti liikkeelle. Hän loikkasi mäen nokalta, lensi toista sataa metriä ja kansa oli innossaan. No, on myönnettävä, että lentomatka oli pidentynyt edellisestä, mutta välineet olivat entistäkin alkeellisemmat: pari laudanpalaa jaloissa.”

Alienit tiedustelivat vielä, tunnenko kyseisen nuoren lupaavan herran, ja mitä hän nykyään puuhailee, onko hän menestynyt ja mahdollisesti jatkanut uraansa avaruusteknologian parissa vai onko mies kenties onnellisesti naimisissa ja vetäytynyt julkisuudesta kokonaan vähin äänin. Sivuutin kysymyksen muutamalla hermostuneella mutta reippaalla galaxy-naurulla: ”Harr, harr.”

Kävimme vielä potkimassa lentävän autoni renkaita ja kurkkasimme tietysti konepellin alle. Kuuntelimme hifi-laitteita ja ihailimme ralliraitaa sekä metallihohtoväriä. Teimme siis kaikkea hienoa, mitä miehet taivaassa varmaan yleensäkin puuhaavat.

JANNE ORAVISTO

Viestejä puheenjohtajalle ja puheenjohtajalta

Ensimmäiseksi haluan kiittää sekä asiantuntijoita että kenttäväkeä osallistumisesta yhdistyksen tarkoituksesta käytyyn keskusteluun. Erityisen tarpeellinen oli syyskuun alussa käyty paneelikeskustelu, jota edelsi aktiivien ja asiantuntijoiden välinen neuvonpito. Hyviä ideoita on esitetty paljon, ja ryhdymme toimiin niiden toteuttamiseksi.

Aluksi muutama sananen tästä lehdestämme. Edellisissä numeroissa on käyty vilkasta mielipiteen vaihtoa feminismistä, erityisesti sen suhteesta tiedeyhteisöön. Lehden tarkoitus on nostaa kiinnostavia asioita esille, mutta Skeptikko ei ole foorumi, jolla näistä asioista vedetään lopulliset johtopäätökset. Tästä syystä julkaisemme kyllä **Putte Wilhemssonin** vastauksen **Jussi K. Niemelälle** sekä vastakommentin, mutta emme asiasta enempää. Jo lehden kiinnostavuuden kannalta on järkevää siirtyä aiheesta eteenpäin ja palata asiaan vasta, kun jotain oleellisesti uutta ilmenee.

Syyskuun yleisötilaisuuden tärkein anti oli se, että uusia ideoita ei laajamittaisesti vastusteta, vaan yhdistyksen julkisuuskuvan ja toiminnan nykymuotojen tunnustaminen säännöissäkkin on järkevää ja hyväksyttävää. Kuten useimmilla muilla yhdistyksillä, Skepsiksen suurimman haasteen muodostavat nuoret, joiden aktivoiminen on toiminnan jatkuvuuden kannalta välttämätöntä. Se edellyttää sekä tavoitteiden että menetelmien uudelleenarviointia ja kehittämistä. Nykyiset

säännöt eivät estä yhdistyksen toimintaa, mutta niiden muuttaminen läpinäkyvämmiksi ja nykyhetkeä vastaavaksi olisi paikallaan.

Yleisötilaisuudet puolustavat paikkaansa, mutta yhdistyksen on pyrittävä välittämään viestiään myös uusia kanavia pitkin. Valistusta pitää kohdistaa erityisesti nuoriin, koska tuolloin opitut kriittisen ajattelun taidot helpottavat elämää myöhemminkin. Onkin selvitetävä mahdollisuudet uuden materiaalin tekemiseen, ja koulu-yhteistyötä on tiivistettävä esimerkiksi tiettyjen aineiden tunneilla tehtävien vierailujen muodossa. **Rauni Tiaisen** muistutus erityisestä Skeptikon nuorisonumerosta on erittäin aiheellinen. Sopivia artikkeleja kerätään jo varastoon, jotta toteutus onnistuisi ensi vuoden aikana.

Uusien keinojen käyttöönotto edellyttää välineitä tuntevia ja niiden hyödyntämisen osaavia aktiiveja. Jos olet skeptikko, joka voisi avustaa verkkosivujen kehittämisessä tai skeptisen materiaalin tuottamisesta verkkopalveluihin (irc, mspace jne.), ota yhteyttä hallitukseen, sillä pienikin panos voi tuottaa suuren tuloksen, kun kuulija-/katsojakunta on laaja. Juttuvinkit Skeptikkoon ja omat artikkelit kiinnostuksesi kohteesta voivat herättää laajaakin huomiota tai saada aikaan muutoksia.

Sääntömuutoksen tarpeellisuus on yleisellä tasolla näytetty toteen, joten seuraavan hallituksen tehtäväksi jää sopivien sanamuotojen ja toimikentän rajojen tarkka määrittäminen. Jo käydyn keskustelun perusteella voidaan todeta, että skeptikot voivat jatkossa

kritisoida virheellisten väittämien hyödyntämistä aiempaa laajemmin.

Uskontojen suorasta kritisoinnista joudutaan vielä vääntämään kättä, enkä itse usko helppoon sopuun, vaan sääntöpykälien lopullinen ratkaisu lienee kompromissi jyrkän kritiikin ja nykyhyssyttelyn välillä. Uskonnon käyttämisestä reaali maailmaan vaikuttavissa päätöksissä tai vipuna mielipiteiden muokkaamisessa on voitava kritisoida. Edellä mainituista asioista riippumatta sitoutumattomuus politiikkaan, yksittäiseen uskuntoon tai aatteisiin säilytetään.

Kriittinen ajattelu ja tieteellisen prosessin kunnioittaminen ovat myös tärkeitä asioita. Yhdyn tieteellisen neuvottelukunnan puheenjohtajan **Jukka Maalammen** näkemykseen, jonka mukaan Skepsis ei itse tee tiedettä, vaan luottaa siihen, että tiede korjaa virheensä. Luonnollisesti selviin väärinkäytöksiin ja erittäin kiistanalaisiin asioihin voidaan kohdistaa Skepsiksen suurennuslasi, mutta Skepsis ei ratkaise kiistoja.

Luonnollisesti yhdistyksessä mukana olevia asiantuntijoita ja muita ekspertejä käytetään asioiden saattamisessa oikeaan mitta-kaavaan. Lisäksi yhdistys liputtaa avoimesti järjen ja tiedon puolesta, koska pidämme tiedettä parhaana menetelmänä tuottaa uutta ja paikkansa pitävää tietoa. Erityisesti arvostamme tieteessä sen intersubjektiiivisuutta eli riippumattomuutta yksittäisistä henkilöistä ja heidän mielipiteistään.

Tulevissa säännöissä valistustehtävää korostetaan. Parailmiöiden tieteellinen tutkimus rajattaneen nimenomaan haasteeseen liittyvään toimintaan. Verkostoituminen ja tiedon jakaminen sekä oma osallistuminen julkiseenkin keskusteluun ovat tärkeitä tavoitteita. Eräs keino parantaa mahdollisuuskiamme tällä saralla on muodosta Skepsiksen ”nopean toiminnan joukot”. Vielä nimeämätön porukka tulee koostumaan eri aihealueisiin keskittyvistä ryhmistä, jotka voivat tuottaa nopeasti tiedotusvälineille tarkeitteja kommentteja ja perusteltuja näkemyksiä asioiden oikeasta tilasta. Esimerkiksi homeopatian tai energiahoitojen saadessa palstatilaa tai näkyvyyttä televisiossa alaryhmit kirjoittavat vastineen erittäin nopeasti.

Useita asiantuntijoita on jo lupautunut toi-

mintaan mukaan, mistä heille kiitos. Nykymaailmassa vasteaika on hyvin tärkeä tekijä, joten uusia sanavalmiita henkilöitä tarvitaan. Kiinnostuneet voivat ottaa yhteyttä hallitukseen, koska järjestäytyminen on vielä menossa.

Mediacouncil-ryhmä on erittäin tärkeässä roolissa tässäkin toiminnassa. Ensi vuonna julkaisemme nopean toiminnan yhteyshenkilön nimen, jonka välityksellä ryhmältä ohi menneet ylilyönnit ja huuhaajutut voi ilmoittaa alaryhmille.

Mitä kuuluu tieteelliselle neuvottelukunnalle? Sen roolia on usein ihmetelty niin jäsenten kuin ulkopuolisten suunnalta. Neuvottelukunta on kuitenkin yhdistyksen ainoa elin, joka voi todella arvovaltaisesti ottaa kantaa suuriin asioihin yhteiskunnassamme. Ryhmän koolle kutsuminen on kuitenkin haastavaa ja kaikkien paikalle saaminen ei ole helppoa. Ensi keväänä aiomme kuitenkin yrittää aloittaa vuosittaiset TNK:n kokoukset ja parin vuoden kuluttua nähdään tulosten pysyvyys. Tärkeiden kannanottojen lisäksi TNK voisi osallistua palkittavien valintaan hallituksen keräämien ehdotusten pohjalta. Katsotaan, onnistuuko tämä jo kuluvana vuonna.

Elämme yhdistyksessä muutoksen aikaa, mutta tavoitteet ja keinot eivät oleellisesti muutu. Sen sijaan tunnustamme ympäristön muuttuneen ja sovitamme toimintamme siihen. On mahdollista, että jotkut eivät voi hyväksyä uusia sääntöjä, mutta Skepsiksen olemassaolon kannalta nuorten huomioiminen, osallistuminen julkiseen keskusteluun ja uusien välineiden hyödyntäminen on välttämätöntä. Toivon myös järjen, tiedon ja valistuksen viestin tuovan yhdistykselle uusia jäseniä sekä vastakaikua myös aidan toisella puolella.

Jos voimme tuoda uusille ihmisille syyn tarkastella maailmankuvaansa tai uskomuksiaan kriittisesti, olemme askeleen lähempänä tavoitteidemme toteutumista.

MATIAS AUNOLA

Tärkein uskontokritiikki sataan vuoteen

Stanfordin yliopistosta valmistunut filosofi **Sam Harris** on kirjoittanut todennäköisesti tärkeimmän uskontokritiikin, joka on julkaistu viimeiseen sataan vuoteen. Kirja on sikäli ainutlaatuinen, että se ottaa vastustajansa vakavasti. Se ei laske argumenttejaan irvailun, sarkasmin tai huvittuneen ylimielisyyden varaan. Sen sijaan se ottaa uskonnollisen maailmankuvan ainekset kouriinsa yksi kerrallaan ja tekee niistä loogisella ja tieteellisellä täsmäpommituksella selvää.

Sam Harris: Uskonto, terrori ja järjen tulevaisuus (suom. Kimmo Pietiläinen; Terra Cognita 2007).

Harrisin kirjan kantava ajatus lähtee kaikkien uskonnollisten oppien vaarallisuudesta. Hänelle ei ole olemassa maltillisia suuntauksia, jotka olisivat perusteltuja tai vähemmän haitallisia kuin fundamentalistiset näkemykset. Jokaisessa uskonnollisessa ajatuksessa piilee irrationaalisen massatuhon mahdollisuus, joka ei saa jäädä kritisoidun. Jokainen perustelematon ajatus, joka vaatii oikeutusta ilman todisteita, tulee tyrmentä.

Harrisin armoton tyyli tuo mieleen valitusajattelijan 1700-luvulta, nimittäin skottifilosofi **David Hume**. Hume oli viemässä samalla innolla ei-empiristä skolastiikkaa roviolle kuin Harris. Molemmat perustelevat näkemyksensä harvinaislaatuisella logiikalla ja rehellisyydellä. Siitä huolimatta niihin on

paatuneen skeptikonkin vaikea yhtyä, koska johtopäätökset tuntuvat yksinkertaisesti liian äärimmäisiltä.

Lisäksi molemmat filosofit kirjoittavat ikään kuin poliittista korrektiutta ei olisi koskaan keksittykään – kummankin mielestä järjen ja johdonmukaisuuden on mentävä diplomatian ohi. Kuten Harris sen niin sattuvasti sanoo, ”[Nykyään] Järki pukeutuu huntun astuessaan julkisuuteen. Kohteliaan keskustelun sääntöjen on kuitenkin muututtava.” (s. 154)

Aika näyttää, jättääkö Harris samanlaisen jäljen historiaan kuin valistunut hengenheimoalaisensa Hume. Yritys ainakin on hyvä.

Rehellinen kannanotto

Harrisin tyyli on ehdoton ja kantaottava, ja tämän filosofi itse ensimmäisenä myöntää.

Hän ei ole objektiivinen, viileä sivustakatsoja vaan äänekäs kriitikko. Tämä ei tarkoita sitä, että Harris operoisi pelkällä tunteella – päinvastoin, jokainen väite perustellaan niin tottaisesti, että niihin on kriittisenkään lukijan äärimmäisen vaikea keksiä vastausta. Tunne ja järki paaskaavat kirjan uskontokritiikissä kättä.

Se, mikä Harrisin mielestä oikeuttaa tiukankin uskontokritiikin, on joukkotuhousteiden mukaantulo uskonnon pelikentälle. Ensimmäistä kertaa historiassa pienikin fanaattikoryhmittymä voi saada todellisen massatuhon aikaiseksi. Siksi uskonnollinen dogmatiikka on kitkettävä maailmasta juurineen:

Meidän on hyväksyttävä ajatus mahdollisuudesta, että miehet jotka ovat aivan yhtä innokkaita kuolemaan kuin [WTC:n] yhdeksäntoista konekaapparia, saavat jonakin päivänä käsiinsä pitkän kantaman ydinaseen. Erityisesti muslimimaailman on ennakoitava tämä mahdollisuus ja löydettävä keinot sen estämiseksi. Teknologian tasaisen leviämisen perusteella voidaan turvallisesti sanoa, että aika ei ole puolellamme. (s. 117)

Uskontokritiikin lisäksi Harris pohtii kirjassaan laajasti tieteellisen etiikan mahdollisuutta, jälleensyntymää, kiduttamisen oikeutusta, pommi-iskua islamilaisiin maihin ja Yhdysvaltojen huume politiikkaa. Eikä pohdiskelu aina kulje kovin sovinnasta linjaa.

Oikeastaan ainoa tarpeeton osuus Uskon lopussa on inkvisition kidutusmenetelmien yksityiskohtainen esittely, johon uhrataan useampia sivuja. Jokainen peruskoulun käynyt lukija tietää, ainakin toivottavasti, millaisen kohtelun noitina pidetyt ovat saaneet keskiajalla ja vielä 1800-luvulla osakseen. Jos tarkoitus on herättää inhoa katolista kirkon historiaa kohtaan, niin siinä hän kyllä onnistuu.

Myös Koraanin katkelmien luetteleminen useamman sivun täydeltä tuntuu puuduttavalta. Kenellekään ei liene yllätys, että muslimien pyhä kirja vilisee käskyjä vääräuskoisten tappamisesta ja marttyyrikuoleman autuudesta. Ja tietysti – kuten uskonnollisen kirjan luonteeseen kuuluu – monille näistä kehotuksista löytyy myös täysin päinvastainen käsky.

Jo **Aristoteles** tiesi, että loogisesta ristiriidasta voidaan johtaa mikä väitelause tahansa. Miksi mitään ei ole opittu 2000 vuodessa? Tämä on Harrisin kirjan keskeisin kysymys.

Oli Harrisin vastaus oikea tai ei, on harvinaisen mukavaa lukea loppuun asti vietyä ajattelua – mikään uskonnollisen maailmankuvan kivi ei jää kääntämättä, yksikään epä-mukava johtopäätös ei jää puolitiehen. Itse argumenteissa ei liene länsimaiseen filosofiaan perehtyneille paljoakaan uutta, mutta silti Harrisin rautainen logiikka vie ja lukija vikisee.

Jokainen uskomus on perusteltava

Kirjan tärkeimmät argumentit seisovat pitkälti Harrisin tietoteorian varassa: jokaiselle todellisuutta koskevalle väitteelle on oltava selvät kriteerit, joilla niiden totuutta voi arvioida. Uskomus tietystä kellonajasta on täsmälleen samalla viivalla uskomuksen Jumalasta kanssa. Kumpikin seisoo ja kaatuu samoilla kriteereillä. Jos terve järki ja johdonmukaisuus ovat ristiriidassa, filosofi valitsee johdonmukaisuuden.

Eräs kirjan keskeinen teesi nojautuu **Platonin** objektivistiseen tietoteoriaan, jonka mukaan tietoa on vain sellainen uskomus, johon väitteen esittäjä uskoo, joka on tosi ja jolle löytyy perustelu. Koska ”totuus” ei ole enää nykyisin suuressa huudossa, Harris tyytyy korvaamaan sen ”todennäköisellä”. Ja väite on todennäköinen silloin, kun aivotilamme sen esittäessämme on yhtäpitävä maailman kanssa – mitä tämä sitten täsmällisesti ottaen tarkoittaakaan.

Siksi jokaisella järkevällä väitelauseella on oltava kausaalinen suhde objektiiviseen todellisuuteen, johon se voi nojata. Muussa tapauksessa ajatus tulee hylätä. Harris sivuuttaa kausaalisuuden ajatukseen sisältyvät käsitteelliset ongelmat, mutta esittää silti teesinsä hyvin vakuuttavasti.

Filosofi hyödyntää kritiikissään myös uudempaa epistemologiaa – pelkkä empirinen todennäköisyys ei riitä. Jokaisen uskomuksen on oltava johdonmukainen sekä empiristen todisteiden että muiden maailmaa kos-

kevien uskomustemme kanssa:

Ensimmäinen uskomuksia koskeva havainto on, että ne joutuvat sietämään naapureidensa seura. Uskomukset liittyvät toisiinsa sekä loogisesti että semanttisesti. [...] Esimerkiksi uskomus, että *Boeing 747 on maailman paras lentokone*, edellyttää loogisesti monia muita uskomuksia, jotka ovat sekä perustavampia (esimerkiksi *lentokoneita on olemassa*) ja johdetumpia (esimerkiksi *747 on parempi kuin 757*). (s. 50)

Perusajatus on hyvin tervejärkinen: ihminen, jonka uskomusjärjestelmässä on avoimen ristiriitaisia väitteitä, joko toistensa tai havaittavan todellisuuden kanssa, ei voi olla oikeassa kuin korkeintaan vahingossa.

Harrisin armottomiin sääntöihin ei ole olemassa mitään poikkeuksia, kuten uskonnollisia vakaumuksia – sellaisia kuin esimerkiksi **Sören Kierkegaard** esitti – joihin pitäisi uskoa itse uskomisen takia, vailla mitään todisteita. Se, että suurempi joukko ihmisiä uskoo jumaliin kuin joulupukkiin, ei millään tavalla tee jumalista todennäköisempiä olioita. Tässä asiassa enemmistö seisoo tiedollisen tyhjyyden päällä, tukeutuen toinen toistensa harhoihin.

Pahimmillaan todisteiden puuttuminen ja taikausko johtavat täydelliseen järjettömyyteen. Tällaisessa tilanteessa maailmankuvien törmäys ratkeaa kaikkein vanhimmalla argumentoinnin muodolla, sodalla ja terrorilla:

Tulevaisuus, jossa islam ja länsimaat eivät seiso yhteisen tuhon partaalla, on tulevaisuus jossa useimmat muslimit ovat oppineet jättämään huomiotta suurimman osan kaanonistaan, kuten useimmat kristityt ovat jo oppineet tekemään. Islamin opinkappaleiden perusteella ei kuitenkaan ole mitenkään taattua, että tällainen muutos tapahtuu (s. 99).

Harris ei ole optimisti tulevaisuuden suhteen. Neuvotteluyhteyden saaminen muslimamaailmaan on yhtä toivotonta kuin yrittäisi viedä nykyajan liberaaleja aatteita 1300-luvun kristityille. Harrisin pessimismi tuntuu perustellulta; tätä tekstiä kirjoittaessani jälleen yhdestä Mohammed-pilakuvasta on seurannut

veristä mellakointia ja tappouhkauksia.

Kuten sanottu, Harrisin päättely on ehdotonta ja mustavalkoista. Mutta myös äärimmäisen uskottavaa.

Harris ja islam

Harris iskee tiukimmin hampaansa islamiin, mikä on piristävän rohkea veto. Poliittisesti korrektissa ilmapiirissä ei ole suotavaa sanoa ääneen, että islam on tällä hetkellä de facto suurin uskonnollinen ongelma maailmassa. Harris kyllä käsittelee myös kristinuskon ja varsinkin katolilaisuuden nurjia puolia, mutta pääpaino on islamissa ja päivänpolitiikassa. Ja erityisesti siinä tosiasiasa, että monissa islamilaisissa maissa uskonoppi kävelee maallisen etiikan ja politiikan yli.

Harris tekee heti kättelyssä selvää siitä kliseestä, että islam olisi rauhanuskonto. Sen lisäksi, että islamilaisuus kurjistaa vähemmistöjen ja naisten asemaa monissa arabimaissa, se on vastuullinen viime vuosien kaikkein raaimpiin terrori-iskuun, joita länsimaissa on tehty. Ja terrorin syynä ei ole politiikka, köyhyys tai lännen imperialismi. Terrorin syynä on siihen kannustava uskonto.

Tämän väitteen tueksi filosofi kaivaa suvereenisti Koraanista toistasataa katkelmaa, joilla voidaan oikeuttaa minkäläinen teurasutus tahansa. Kun tähän lisätään pyhien tekstien kirjaimellinen tulkinta, niin tappava yhtälö on valmis:

Miltei jokaisella sivulla Koraani neuvoo hurskaita muslimeja halveksimaan uskottomia. Miltei jokaisella sivulla se valmistele maaperää uskonnolliselle konfliktille. Jokaisen, joka lukee äskeisen kaltaisia säkeitä, mutta ei näe yhteyttä muslimien uskon ja muslimien väkivallan välillä, tulisi varmaankin keskustella neurologin kanssa. (s. 111)

Eikä kannata ajatella, että kyseessä olisi mikään pienten ja sorrettujen ääriyhörymien hätähuuto. Länsimaihin kohdistuvilla terrori-iskuilla on laaja kannatus: monessa mallitilaisesta luokiteltavassa islamilaisessa maassa kannatus ylittää 50 % rajan. Harris esittää väitteen tueksi laajan haastattelututkimuksen vuodelta 2002, jonka otos on 38 000 ihmistä ja virheraja 2-4 %.

Loppuun kirjailija esittää luontevan kysymyksen: missä se maltillisten muslimien enemmistö – johon länsimainen lehdistö aina vetoaa – oikein pilleskelee?

Terrorismin ymmärtäminen

Harrisin tykitys länsimaita vastaan alkaa, kun päästään islamilaisen terrorin syihin ja niiden ylymmärtämiseen. Hän ottaa tähtäimeensä erityisesti vasemmistolaisen intellektualismin edustajia, kuten kielitieteilijä **Noam Chomskyn** ja filosofi **Jean Baudrillardin**. Näiden tyypillisimmät argumentit Harris osoittaa vakuuttavasti virheellisiksi.

Harrisille eivät kelpaa väsyneet fraasit siitä, että ”tavallaan länsimaat ovat itse syyllisiä pommi-iskuun” tai että ”terrorismin syyt ovat köyhyydessä”. Maailmassa on kymmeniä kolonialismista ja köyhyydestä kärsineitä maita, jotka eivät kuitenkaan synnytä itsemurhapommittajia liukuhihnalta.

Todellisuudessa terrorin syyt ovat viime kädessä uskonnossa itsessään, ja terrorin ainoa tarkoitus on tappaa väärauskoisia siviilejä. Tämä mekanismi ei poistu, vaikka läntinen maailma suhtautuisi islamiin kuinka suvaitsevaisesti tahansa tai syytäisi kaiken rahansa kehitysapuun.

Harris ei kuitenkaan ole niin naiivi, että pitäisi länsimaiden omaa toimintaa aina oikeutettuna. Varsinkin Yhdysvallat on tehnyt paljon paha taloudellisilla pakotteillaan ja iskuillaan siviilikohteisiin, kuten sairaaloihin ja asutuskeskuksiin. Tässä kohtaa Uskon loppu ei säästele kritiikkiä.

Harris ei silti niele Chomskyn väitettä, että Yhdysvaltain toiminta olisi terrorismia samassa mielessä kuin islamilainen terrori. Eräs olennainen ero länsimaiden aiheuttamien siviiliuhrien välillä ja islamilaisen terrorin välillä on se, että islamismi kohdistaa väkivaltansa systemaattisesti ja tietoisesti siviiliväestöön:

Mikään Chomskyn kuauksessa ei totea, että on eri asia suunnitella lapsen tappamista, koska sillä halutaan tehdä vaikutus hänen vanhempiinsa (sanomme tätä ”terrorismiksi”), kuin tappaa lapsi vahingossa yrityksessä ottaa kiinni tai surmata vannoutunut lapsenmurhaaja (sanomme tätä

”oheisvahingoksi”). Molemmissa tapauksissa lapsi kuolee ja se on molemmissa tapauksissa tragedia. Kuitenkin syyllisten eettinen asema, olivat ne yksilöitä tai valtioita, voi tuskin olla erilaisempi. (s. 133)

Länsimaisillekin joukoille toki tulee siviiliuhreja, mutta yleensä niitä pyritään välttämään. Ja jos se ei onnistu, tapaus selvitetään oikeudessa ja tuomitaan moraalisesti mediassa. Islamilaisessa maailmassa itsemurhapommittajia sen sijaan juhlietaan marttyyreina.

Lipsahduksia logiikassa

Edellisen kappaleen perusteella voisi kuvitella, että Harrisin suurin ongelma on islam. Luultavasti onkin, mutta kritiikiltä eivät säästy periamerikkalainen kristillisuus tai juutalaisuuskaan. Mielenkiintoinen on esimerkiksi tilasto, jonka mukaan 72 % amerikkalaisista uskoo enkeleihin, mutta ainoastaan 28 % evoluutioon. Luvut ovat järkyttäviä, kun huomioidaan se, millä tavoin tällaiset uskomukset voivat purkautua politiikkaan maailman suurimman asevallan käsissä.

Lisäksi kirja esittää hyvin raadollisella tavalla amerikkalaiseen kantasolututkimukseen sisältyvän kaksinaismoralismin ja seksuaalisten vähemmistöjen oikeuksien sortamisen. USA:n kongressin päätökset ja lait ovat täynnä loogisia reikiä, joita on paikallit epämääräisillä, irrationaalisilla Raamatunkohdilla. Juuri tällaisessa argumentoinnissa Harrisin lahjomaton johdonmukaisuus operoi kauneimmillaan.

Huumepolitiikkaa käsittelevässä luvussa Harrisin logiikka alkaa hiukan harhautua. Hän on liberaalin politiikan kannattaja, ja myös perustelee näkökantansa erittäin hyvin, mitä tulee asian taloudelliseen puoleen. On aivan varmasti totta, että vapaampi huume-politiikka varsinkin mietojen huumeiden kohdalla säästäisi valtiolta ainakin lyhyellä tähtäimellä valtavan määrän poliisin resursseja. Lisäksi monet huumeiden käyttörikokset jäävät todellisuudessa ns. uhrittomiksi rikoksiksi, jolloin laille ei ole muuta perustetta kuin laki itse.

Sen sijaan kirjan oletus siitä, että useim-

mat huumeet ovat kiellettyjä ensisijaisesti uskonnollisin syin, tuntuu aika kaukaa hae- tulta. Villi väite pyritään perustelemaan sillä, että hallusinogeenit (kuten LSD) kilpailevat uskonnollisten kokemusten kanssa. En ole kuitenkaan koskaan kuullut, että amfetamiini, heroiini tai kokaiini aiheuttaisi uskonnollisia hallusinaatioita – siitä huolimatta nekin ovat useimmissa länsimaissa kiellettyjen aineiden listalla.

Dekonstruktioista joogalentäjiin

Kirjan loppuun on mahdutettu mukaan puolustuspuhe itämaiselle viisaudelle. Harris perustelee, miksi mystiikka ja syvät, hengelliset kokemukset voivat luoda objektiivisia tulkintoja todellisuudesta. Viimeinen luku puhaltaa reaali politiikan synkät pilvet pois, sillä kirja tuntuu vilpittömästi uskovan itämaisen viisauden pelastavaan voimaan; siihen, että mystiikka voi ajaa ihmiskunnan egon sellaiselle uralle, jossa se enää uhkaa muita ihmisiä.

Tässä kohtaa Harrisin perustelu osoittaa jälleen vahvasti David Humen suuntaan. Myös skottifilosofi kritisoi 1700-luvulla sitä, että pyrimme kohtelevaan minuutta ehjänä, yhtenäisenä substanssina, jota se ei selvästikään ole. Buddha, Hume ja Harris löytävät

viimeisessä luvussa yllättäen yhteisen sävelen.

Harrisin väitteet meditaation objektiivista tietoa lisäävästä vaikutuksesta ovat tietenkin uskonnollisuutta parhaimmillaan. Hän ei itse varmaan hyväksyisi väitettä, mutta tosiasia on, että monet kirjan mystiikkaan ja jälleensyntymään liittyvät oletukset nojaavat enemmän toiveajatteluun kuin tieteeseen. Tästä on **James Randikin** julkisesti huomauttanut kitkerään sävyyn [www-sivullaan](http://www.sivullaan). Harrisin villi visio on kuitenkin mielenkiintoinen, vaikka ei tieteelliseksi hypoteesiksi kelpaisikaan.

Kaikesta ristiriitaisuudestaan ja subjektiivisuudestaan huolimatta Uskon loppu ansaitsee ehdottoman suosituksen. Harvoin pääsee lukemaan populaaritiedettä, jonka jokainen käänne on yhtä yllättävä, radikaali ja jännittävä. Ja silti omalla tavallaan niin looginen.

KIRJOITTAJA ON HELSINKILÄINEN PSYKOLOGIAN JATKO-
MIKAEL NEDERSTRÖM
OPISKELIJA JA VAPAA TOIMITTAJA

Sam Harrisin kotisivut:
www.samharris.org

James Randin kritiikkiä Uskon lopusta:
<http://www.randi.org/jr/2007-06/062207.html#i8>

Skepsis toimii

HELSINKI

13.-14. LOKAKUUTA:

Skepsis osallistuu Hengen ja Tiedon messuihin. Helsingin Suomalainen Yhteiskoulu, Isonnevantie 8, Etelä-Haaga.

7. MARRASKUUTA:

Voiko skeptikko luottaa muistiinsa: muistin ja ajattelun virheitä, PsT Virpi Kalakoski. Luennon jälkeen yhdistyksen syyskokous. Tieteiden talo, Kirkkokatu 6, Helsinki, klo 18-20.

5. JOULUKUUTA:

Skepsiksen 20-vuotisjuhlat ja Huuhaa- sekä Sokrates-palkintojen jako. Skepsis ry 20 vuotta – mitä toivon yhdistykseltä. Alustajina kaikki Tieto-Finlandian voittaneet Skepsiksen jäsenet: prof. Kari Enqvist, dos. Hannu Karttunen, dos. Erkki Tuomioja ja prof. Esko Valtaoja. Helsingin Yliopisto, Yliopistonkatu 3, Porthania sali IV, klo 18-20.

OULU

Tapaamisia joka kuukauden toisena sunnuntaina klo 14 kahvila-ravintola Tervasoihdussa.

Javanaiselle ja Tammisalolle

Kiitän **Markku Javanaista** vastauksesta moitteeseeni (Skeptikko 1/2007), joka kohdistui hänen aiempaan kirja-arvosteluunsa (Skeptikko 4/2006). Harmillista on, että Javanainen pitkähkössä kirjoituksessaan tyystin sivuuttaa varsinaisen asian, nimittäin humanistisen tieteen taso koskevien väitteidensä perustelemisen.

Kirjoituksessaan Javanainen pääosin kertoo **Sokalin** jäynän yksityiskohtia vuodelta 1996, tarinoi jossakin päin Suomea sattuneista terveydenhuollon kummallisuuksista ja esittää epäilyksiä yhden kirjankustantamon julkaisuohjelmaa kohtaan. Aiheet ovat sinänsä mielenkiintoisia, mutta ne tuskin todistavat suomalaisen humanistisen tieteen piirissä ”vallalla olevasta tietorelativismista” tai samojen alojen ”järkiperäisen tiedon karsastamisesta”, joista Javanainen katsoi aiheelliseksi mainita kirja-arvosteluunsa.

Vielä astetta merkillisempi on Javanaisen tapa antaa ymmärtää, että kommentissani jotenkin puolustelisin postmodernistista ”tiedettä” tai olisin väittänyt, ettei puheena olevasta **Hannu Lauerman** teoksesta *Usko, toivo ja huijaus* löydy sen kritiikkiä. Näin ei toki ole. Huomautuksessani totesin vain, että en ole löytänyt Lauerman erinomaisesta teoksesta väitettä siitä, että humanistisessa tutkimuksessa olisi vallalla tietorelativismi tahi järkiperäisen ajattelun karsastaminen – ja nähdäkseni sellaista ei kirjaan tosiaankaan sisälly. Ehdottaisin siis, että Javanainen ei – ollakseen uskottava totuusrelativismin kritikko – panisi sanoja toisten suuhun.

Jos raflaavien väitteiden tueksi ei pyynnöstä huolimatta ole esittää pitävää näyttöä, tilanteesta on skeptikkopiireissä tapana vetää aivan tietynlainen johtopäätös, eikä se

ole väitteiden kannalta mairitteleva.

Saman lehden puheenjohtajan palstalla visioidaan Skepsiksen toiminta-ajatuksen laajentamista niin, että se koskisi mm. ”vääräksi osoitetun tiedon ja teoria-aineksen itsepintaista säilyttämistä”. Kannatan ajatusta lämpimästi, jos sen on tarkoitus kattaa myös tällaiset omatekoiset, joskin tekijöilleen epäilemättä rakkaat viholliskuvat – esimerkkinä vaikkapa hassunkurinen uskomus siitä, että jotakin merkillistä tietorelativismia tai ”järkiperäisen tiedon karsastamista” sakealti harjoitettaisiin siellä, missä kaksi tai kolme humanististen alojen tutkijaa kohtaa.

Niin ikään kiitän **Osmo Tammisaloa** samassa lehdessä ilmestyneestä, useita piiruja lähemmäs osuneesta kommentista (joskin on ilmeistä, että ”maltillisen kritisoinnin” raja kulkee meillä eri paikassa). Ymmärtääkseni Tammisaloon sanoman voi suurta väkivaltaa tekemättä tiivistää muotoon: ”Asia ei ehkä ole näin, mutta kärjistyksen vuoksi niin sanottakoon.” Kärjistämällä on toki käytönsä retoriikassa, mutta siihen pakosta liittyvä epätasomallisuus tuntuu perin oudolta välineeltä juuri tietorelativismin kritiikin välineenä – mieleen nousee ajatus roskasta sekä omassa että naapurin silmässä.

Ehkäpä vastaavat kärjistämisen keinot ovatkin tietoisessa käytössä myös Tammisaloon usein moitiskeleman naistutkimuksen popularisoinnissa? (Ei niin että naistutkimuksesta järin paljon tietäisin, paitsi sen, että se vuorenvarmasti ei ole sama asia kuin ”humanistiset tieteet” kaikkiaan.)

Loppukaneettini, jota Tammisalo pitää erouhkauksena, kertoo pikemminkin Skepsiksen pitkäaikaisen jäsenen huolesta yhdistyksen nykytilan ja tulevaisuuden suhteen. Jokaisessa tuntemassani skeptisessä yhteisössä esiintyy ristiriitaa toisaalta uteliaisuuden ja nöyrän tiedontavoittelun ja toisaalta

arrogantin ”oikein tietämisen” välillä. Toivotavasti Skepsis ei mahdollisten uusien tehtävänäsettelujensa myötä ole luisumassa kohti viimeksi mainittua.

Saattaahan nimittäin olla, että pätevän totuuden löytäminen ja soveltaminen mitä erilaisimmissa kiperissä kiistakysymyksissä osoittautuu kelpo yhdistyksellemme yhtä hankalaksi tehtäväksi kuin tiedemaailmalle

Jo riittää!

Jaakko Kankaanpää jankkaa jo toistamiseen vanhasta kirja-arvostelustani Skeptikossa 4/2006. Toivottavasti minun ei tarvitse enää seuraavan jälkeen vastata hänelle.

Arvostelussani kiinnitin kaiken muun ohella huomiota siihen, että **Hannu Lauerma** nostaa esiin **Alan Sokalin** postmodernismikritiikin ja mainitsin, että ”Lauerman muistutus asiasta on paikallaan”. Muuta en väittänytkaan Lauerman kirjoittaneen.

Lauerman postmodernismin käsittelyn kirjoittamana esitin huoleni sosiaalikonstruktivismiin ja totuusrelativismin asemasta. Ensimmäisessä kirjoituksessaan Kankaanpää vihjaili minun kirjoittaneen arvosteluni niin, että käsitykseni eivät erottuisi käsiteltävän teoksen esittelystä. Tälle ei ole perustetta tekstissäni, mikä on lukijoiden helppo tarkistaa alkuperäisestä arvostelustani. On aivan tavanomaista, että kriitikko arvostelussaan esittää myös omia käsityksiään kirjan herättämistä kiinnostavista aiheista. Kankaanpään lukutapa on niin huolimaton ja tarkoitushakukainen, että hänen käsittelynsä ei näköjään voi turvallisesti antaa muuta kuin kirjareferaatteja arvostelujen sijaan.

Ensimmäisessä kirjoituksessaan Kankaanpää jätti kokonaan kommentoimatta Lauerman postmodernismin kritiikin ja synnytti vaikutelman kuin sitä ei olisi kirjassa olemassakaan. Siksi jouduin esittämään vastauksessani (Skeptikko 2/2007) suoria lainauksia Lauerman kirjan postmodernismikriittisistä osista. Nyt, toisessa vastaukses-

siä ylipäättään, ainakin jos pyrkimyksenä on uskottavuuden nimessä pysytellä kuppikuntaisuuksien, ennakkoluulojen, kulloistenkin aktivistien henkilökohtaisten agendojen ynnä muiden ahtaiden näkökulmarajoitteiden yläpuolella.

JAAKKO KANKAANPÄÄ, TURKU

saan Kankaanpää vähättelee näiden lainausten merkitystä muka minun ”tarinointinani”. Eipä ihme, että Kankaanpään kirjoitukset käytännössä toimivat postmodernismin, sosiaalikonstruktivismiin ja totuusrelativismin puolusteluna.

Toisaalla samassa vastineessaan Kankaanpää epäsuorasti kieltää puolustavansa postmodernia tiedettä. Toivottavasti kyseessä on nyt vilpitiön tunnustus eikä vain taktinen veto. Niin tai näin, mutta keskustelun hedelmällisyyden kannalta se tulee hieman jälkijättöisesti – mutta parempi myöhään kuin ei milloinkaan. Tunnustus on oikeinsuuntainen mutta riittämätön, sillä epäselväksi jää, mikä on Kankaanpään todellinen käsitys postmodernismista, sosiaalikonstruktivismista ja totuusrelativismista sekä niiden asemasta tietees-

Kankaanpää tunnustaa lisää: ”ei niin että naistutkimuksesta järin paljon tietäisin”. Onkohan tämä piiloutumista tietämättömyyden suojakilven taakse? Luulisi esimerkiksi nimien **Judith Butler**, **Julia Kristeva** ja **Luce Irigaray** kuulostavan tutuilta. Edes pakolliset kotitehtävät olisi kannattanut tehdä, vaikka googlettamalla, ennen kuin aihepiiristä kirjoittele. Kyseiset konstruktivistit ja postmodernistit ovat olleet jo toistakymmentä vuotta monen tieteenalan, mutta erityisesti naistutkimuksen kiintotähtiä ja loistavat yhä kirkaasti. Jos Kankaanpää ei ole nähnyt konstruktivismia edes naistutkimuksessa, niin ei hämmästyttä, ettei hän havaitse sitä muualakaan.

Kankaanpää on takertunut arvostelussa

käyttämäni ilmaisuun *vallalla oleva*, jolle hän tarkoitushakuisesti antaa mieleisensä erittäin voimakkaan tulkinnan. Jo yleisen kielitajun pitäisi kertoa, että ilmaisu merkitykseltään on varsin epämääräinen, mutta turvaudun tässä *Nykysuomen sanakirjan* auktoriteettiin. Sen mukaan ilmaisu tarkoittaa, että ”jokin on vallitsevana, yleisenä tai tavallisena tms.” Ei esimerkiksi, että jokin on enemmistönä tai peräti ehdottomassa vallassa. Kerrottakoon nyt – Kankaanpään helpotukseksi tai tuskaksi – että käytin ilmaisua sanakirjan mukaisessa merkityksessä yleisenä tai tavallisena. Yhtä hyvin olisin voinut käyttää vaikkapa sanontaa *muodissa oleva*.

Muistutettakoon vielä, että kyseessä oli sentään vain kirja-arvostelu, ei mikään tieteellisen artikkelin statusta, tarkkuutta ja dokumentointia tavoitteleva kirjoitus. Toisaalta tieteellisessäkin artikkelissa saatetaan käyttää esimerkiksi ilmaisua *yhteiskuntatieteissä tapahtui 1980-luvulla käänne marxismista postmodernismiin*, millä luonnehditaan yleistä ilmapiiriä tai ajanhenkeä pyrkimättäkään asian kaikenpuoleiseen ja määrällisen tarkkaan kuvaamiseen. Jo melko pieni, mutta uusia näkemyksiä esittävä joukko riittää oikeuttamaan tuon tyyppisten ilmaisujen käytön.

Kankaanpään kaikki laukaukset menivät ohi. Minun juttuni sijaan Kankaanpään olisi kannattanut kokeilla rutuaan paljon suurempaan maaliin, ”valtamedia” *Helsingin Sanomien* kirja-arvosteluun (19.4.2006), jossa **Johan Lahdenperä** kirjoittaa **Francis Wheenin** kirjasta *Kuinka humpuuki valloitti maailman. Nykyajan harhojen lyhyt historia* seuraavasti:

”Varsinaista järjen rappiota humanistisissa ja yhteiskuntatieteissä merkitsi postmodernismi, joka oli Wheenin mukaan yliopistojen vastenmielisimpiä ilmiöitä. Postmodernistit halveksivat suuria kertomuksia ja yleisiä luonnonlakeja. He käyttivät valtaa stalinistisella suvaitsemattomuudella ja alensivat opiskelijan arvosanaa, jos ’todellisuudesta’ puuttuivat lainausmerkit. Ylipapitar Luce Irigarayn mukaan Einsteinin yhtälö $E = mc^2$ on seksuaalisesti rajaava. Michel Foucault vieraili Teheranissa ja hurmaantui Khomeinin keskiaikaisesta hallinnosta. Sananvapauden tukahduttami-

nen ja naisten sorto olivat ’tekstuaalista merkitysheikkä.’”

Sosiaalikonstruktivismiin, totuusrelativismin ja postmodernismin asema tietees-

on ollut kansainvälisen skeptikkoliikkeen huolenaiheena jo pitkään. Vuonna 1998 järjestettiin *Second World Skeptics Congress*, jossa oli oma sessio aiheesta *Anti-science postmodernists*, missä **Jean Bricmont** oli puheenjohtajana, Alan Sokalin ja Jean Bricmontin kirjasta *Fashionable Nonsense: Postmodern Intellectuals’ Abuse of Science*, josta skeptikkojärjestöjen lehdissä julkaistiin myönteiset artikkelit.

Eikä tule mieleeni ulkomaisissa skeptikkolehdissä julkaistuja postmoderniin ja sosiaalikonstruktivismiin myönteisesti suhtautuvia juttuja. Skepsiksen 10-vuotisjuhlassa (1997) professori **Antti Kupiainen** pitämä postmodernismia käsitellyt kriittisen esitelmän tulisi olla kaikkien skeptikoiden ”must read” -listalla: <http://www.helsinki.fi/~jtakala/kupiainen.1997.html>

Skeptikkoliikkeiden toiminnalta putoaisi pohja pois, jos luovuttaisiin tieteen objektiivisuusperiaatteesta ja hyväksyttiin totuusrelativistinen ajatus, että tiede on vain yksi uskomusjärjestelmä muiden joukossa eikä sen parempi kuin mikään muukaan. Paranormaalinkin kritiikki olisi silloin turhaa. Skeptikon lukijoille on tuttu älykkään suunnittelun (ID) opettamisesta kouluissa käyty oikeudenkäynti vuonna 2005 Pennsylvaniassa. ID:n opettamisen puolesta oli todistajana kuuluisa, Suomessakin luennoitsijana ja lausunnonantajana käytetty sosiaalikonstruktivistinen tieteesosologi **Steve Fuller**. Asiasta on käyty monipolvista keskustelua Suomessakin, ks. **Anna Rotkirch** ja **J.P. Roos**, *Tiedesodan ojasta relativismin allikkoon: Steve Fuller ja intelligent design (Tieteessä tapahtuu 2/2006)*, <http://www.tieteessatapah-tuu.fi/0206/rotkirch%20roos.pdf>.

Ranskan tunnetuin astrologi **Elisabeth Teissier** väitteli vuonna 2001 Pariisin Sorbonnen yliopistossa sosiologian laitoksella Suomessakin vierailleen arvostetun postmodernin sosiologin **Michel Maffesolin** ohjauksessa teoksella *La situation épistémologique de l’astrologie, liée à l’ambivalence*

fascination /rejet dans les sociétés postmodernes (Astrologian epistemologinen asema postmoderneissa yhteiskunnissa kiehtovuus/hylkääminen ambivalenssin kautta tarkasteltuna). Postmodernin sanapuuron hyväksyminen väitöskirjana nostatti protesteja tiedepiireissä Ranskassa (ks. Antti Kupiainen: *Astrologia palasi Sorbonneen*. Skeptikko 4/2001).

Toiveikkuteen on hyvä lopettaa. Postmodernisteihin viittailu on menossa vähitellen pois muodista. Sosiaalitieteiden ikioman

”kaiken teorian”, sosiaalikonstruktivismiin, asemat ovat sen sijaan yhä vahvat. **Bruno Latour**, tunnetuin sosiaalikonstruktivistisen tieteenteorian kehittäjä, on kuitenkin äskettäin ryhtynyt tarkistamaan kantojaan: ”Olikohan väärin osallistua tieteentutkimuksen alan keksimiseen? Riittääkö, jos sanomme, ettemme oikeasti tarkoittaneet mitä tarkoitimme?” (<http://criticalinquiry.uchicago.edu/issues/v30/30n2.Latour.html>).

MARKKU JAVANAINEN

Se on vain kärjistystä?

Jaakko Kankaanpää toteaa, että asioiden kärjistäminen tuo aina mukanaan jonkinlaista ”epätasällisyyttä”. Asiasta voidaan olla monta mieltä, mutta tämän keskustelun kannalta kärjistämisen tai kärkevän kirjoittamisen edut ja haitat eivät ole kovin kiinnostavia. Kyse on edelleen siitä, missä määrin humanistisilla aloilla on omaksuttu epätieteellisiä ja epärationaalisia oppeja ja miten Skepsiksen tulee suhtautua näihin.

Jos asiaa katsotaan tapauskohtaisesti – kuten nähdäkseni on viisainta – Kankaanpään uusimman kommentin perusteella olemme paljon yksimielisempiä kuin käyty vuoropuhelu antaa ymmärtää.

Kankaanpää myöntää, ettei hän juuri tunne naistutkimusta. Hän myös ehdottaa, että alan popularisoinneissa harjoitettaisiin ”tietoista kärjistämistä”. Vaikka tämä pitäisi paikkansa eli vaikka naistutkimuksen – tai minkä tahansa alan, populaarin tai tieteellisen – parissa esitetyt väitteet olisivatkin kärjistyksiä, väitteitä tulee silti tarkastella kriittisesti.

Voitaneen kuitenkin olla varmoja, etteivät esimerkiksi queer-teoreetikko **Annamari Vänskän** tai psykoanalyysia soveltaneen **Markus Långin** tuoreiden väitöskirjojen pääväittämät (ainakaan kirjoittajien mielestä) perustu kärjistämiseen.

Lopuksi Kankaanpää sanoo olevansa huolissaan Skepsiksen tulevaisuudesta.

Skeptikko-lehden perusteella siihen ei ole syytä. Skeptikothan osaavat entistä terävämmin ja ennen kaikkea julkisesti epäillä myös oman lehensä kirjoitusten tietoteoreettista pätevyyttä. Naistutkijoiden tai psykoanalyttikoiden parissa sellainen on äärimmäisen harvinaista.

Tosin tieteen edistymisen kannalta lie kuitenkin huomattavasti ongelmallisempaa, että harva humanisti tai yhteiskuntatieteilijä on ymmärtänyt evoluutioteorian merkitystä alalleen. Lisäksi opiskelijaelämää seuranneena on todettava, että jokin yliopisto-opetuksessa on nurjallaan, koska niin moni loppuvaiheen opiskelija näyttää pitävän totuusrelativismia tai jonkinlaista subjektiivisuutta ihmistieteiden perusominaisuutena (ja tämä ei ole mikään kärjistyksen vaan aito havainto ja siihen liittyvä mielipide).

Kommenttien terävyys ja ajoittainen tiukka sävy eivät joka tapauksessa ole ”arrogantia oikeassa olemista”, vaan Skepsiksen kaltaiselta yhdistykseltä vaadittavaa suoraselkäisyyttä, aktiivisuutta ja avoimuutta. Se ei tee skeptikoista katkeria tai huumorintajuttomia sieluja, jotka haluavat rikkoa muiden vaalimia illuusioita – asia on pikemminkin päinvastoin.

OSMO TAMMISALO
TIETOKIRJAILIJA
HELSINKI

KESKUSTELU ANNAMARI VÄNSKÄN KANSSA:
[HTTP://KEISARINNA.BLOGSPOT.COM/2006/09/TYTTK-NAISTUTKIMUS-TIETEEN-VAATIMUKSET.HTML](http://keisarinna.blogspot.com/2006/09/tyttk-naistutkimus-tieteen-vaatimukset.html)

Usko, toivo ja huijaus

ROHKAISUSTA JOHDATTELUN
KAUTTA PSYKOTERRORIIN

Hannu Lauerma

DUODECIM

Saatavana kaikista
Skepsiksen
tilaisuuksista hintaan
29 euroa tai
tilaamalla osoitteesta:
secretary@skepsis.fi

Skeptikolle huuhaa-palkinto?

Skeptikot ry:ssä pähkäillään näköjään sääntömuutosta. Puheenjohtaja **Matias Aunola** epäroi vielä, pitäisikö yhdistyksen tutkia paranormaalien väitteiden lisäksi myös akateemista keskustelua. Sen sijaan Skeptikko-lehden päätoimittaja **Risto K. Järvinen** pitää jo selvänä, että nyt skeptisyys siirtyy ”pelkästä huuhaahaamujahdistista yleisempään tiedepohjaisen rationaalisen ajattelun suuntaan”. Mikä tietysti edellyttäisi lehden avustajilta rationaalista ajattelua ja tieteen tuntemusta. Pahalta näyttää.

Sääntömuutosta pontevasti ajava Skeptiksen jäsen **Jussi K. Niemelä** soimaa tuoreimmassa numerossa feminismiä (2/2007). Esimerkiksi kelpaa naistenlehtikolumnisti **Kaarina Hazard**, josta keksitään seuraavat määritelmät: kiihkoilija, fundamentalisti, traumatisoitunut, militantti ja ajatollah.

Se siitä rationaalisuudesta, seuraavaksi hukkuu tieteen punainen lanka.

Kolumnisti Hazardin lisäksi myös satunnainen graduntekijä leimataan ”pseudotieteen” edustajaksi, vaikka ainoat perustelut ovat Niemelän itsensä sepittämiä.

Valitettavasti tilan puute estää tässä vastaamasta kysymykseen, johon Niemelä vastasi väärin (miksi prostituutiota esiintyy?), sekä toiseen kysymykseen, jota Niemelä ei älynnyt esittää (miksi Niemeläkään ”ei pidä” prostituutiosta, vaikkei ole Hazardin tavoin feministi?). Tieto on kuitenkin annettu Skeptikko-lehdelle, käytettäväksi tarpeen ja mahdollisuuksien mukaan. Näin fyysikaalinen maailma asettaa toimittamistyölle rajat, mutta ei Niemelän totuusrelativismille, jossa jopa Elon laskuoppi muuttuu mielipidekysymykseksi.

Niemelän virheet johtuvat yleensä siitä, ettei hän ymmärrä miten biologien tai evo-

luutiopsykologien argumentit voisivat liittyä häntä askarruttaviin kysymyksiin. Toisinaan ne johtuvat siitä, ettei hän ymmärrä omia argumenttejaan.

Perusteeton hyökkäys **Tiia Aarnipuun** gradua vastaan alkaakin Aarnipuun käyttämällä lainauksella. Siinä SETA:n tiedottaja **Maarit Huuska** (FM) arvioi varovasti, ettei lääketiede ”periaatteessa” sisällä sukupuolten ”tosiasiallista” ja ”jäännöksetöntä” jakoa kahteen sukupuoleen ”edes biologian perusteella”: ”Neljästä kuuteen lasta 10 0000 syntyvää kohti on intersukupuolisia”, Huuska jatkaa, minkä lisäksi on olemassa ”selvinä sukupuolen tunnusmerkkeinä pidettyjen anatomisten muotojen” epätasaista jakautumista miesten ja naisten kesken.

Niemelä sivuuttaa sitaatin ensimmäisen osan, koska ei ilmeisesti osaa laskea, ja torjuu jälkimmäisen vetoamalla frekvenssijakautumaan, koska luulee sitä vastaväitteeksi (monilla miehillä on tosiaan suuremmat rinnat kuin monilla naisilla, mutta ylivoimaisesti suurimmalla osalla naisista on isommat kuin suurimmalla osalla miehistä).

Jos siis sukupuoli ei ole biologialla (mitä sukusoluja kukin tuottaa) vaan tilastotiedettä (mitä ominaisuuksia päätetään keskiarvon laskemisessa ottaa huomioon ja mihin rajat arvot päätetään asettaa), päädymme suoraan takaisin graduntekijän alkuperäiseen ajatusmalliin (mies ja nainen ovat myös yhteiskuntatieteille avoimia käsitteitä).

Tästä biologi ei edes hätkähdä, sillä tarkasti ottaen mies ja nainen eivät ole biologian käsitteitä, ainoastaan uros ja naaras ovat. Eikä biologiselle ajattelulle ole vierasta sekään, että kaikki meistä ovat miehiä ja naisia vain ikään kuin tietyllä todennäköisyydellä. Niemelän venkoilu näin yksinkertaisessa asiassa on outoa, mutta seuraavaksi tulee uskomattoman vuoro.

Niemelä leimaa graduntekijän käsitykset intersukupuolisten ihmisten lukumäärästä ”lapsukseksi”, ”räikeäksi virheeksi”, ”tilastosaivarteluksi” ja ”epäkriittiseksi auktoriteettiuskoksi”, ja pääättelee, että naistutkimus on ”pseudotiedettä”, joka ”ei korjaa virheitään” eikä ”välitä vastakkaisesta evidenssistä”, vaan perustaa päätelmänsä omaan poliittiseen agendaan. Niemelä on taas väärässä, ja kuten tavallista, useammalla kuin yhdellä tavalla.

Niemelän mukaan Aarnipuun gradun lähde on **Anne Fausto-Sterlingin** kirja *Sexing the Body*, joten gradusta pitäisi löytyä luku 1,7% väestöstä. Niemelän luku on pienempi, vain 0,018%. Mistä luvut ovat peräisin?

Fausto-Sterlingin tieto perustuu Brownin yliopiston molekyyli- ja solubiologian sekä biokemian laitoksen laajaan selvitykseen, jossa tutkittiin tuhansia potilaskertomuksia viiden vuosikymmenen ajalta. (Blackless, Melanie, Anthony Charuvastra, Amanda Deryck, Anne Fausto-Sterling, Karl Lauzanne, and Ellen Lee. 2000. How sexually dimorphic are we? Review and synthesis. American Journal of Human Biology 12).

Niemelän parempi tieto perustuu *Wikipediaan*, jossa amerikkalaisen perhelääkärin kuuden rivin eriävä mielipide on ”intersex”-hakusanan ensimmäinen alaviite. Brownin yliopiston tutkimuksen standardina käytetty intersukupuolisuuden laajempi määritelmä olisi löytynyt toisesta alaviitteestä (Diamond, Milton; H. Keith Sigmundson (1997). ”Management of intersexuality: Guidelines for dealing with individuals with ambiguous genitalia.”. Archives of Pediatrics and Adolescent Medicine June).

Mutta ihan niin pitkälle Niemelä ei ole asiaan perehtynyt.

Tästä päätellen Aarnipuun lähdekritiikki on moitteetonta (hän on tutustunut ainoaan intersukupuolisuuden esiintymistä pohtivaan selvitykseen, joka on tehty kovan luonnontieteen ytimessä). Sen sijaan Niemelä sivuuttaa olennaisen, ja sepittää omasta päästään jopa sen, mikä on lopulta merkityksetöntä. Itse asiassa mikään edes Niemelän läheteessä (Sax) ei tue hänen johtopäätöksiään:

a) Leonard Saxin kirje ei ole uutta ”evidenssiä”, vaan Brownin yliopiston vanhoihin lukuihin perustuva laskelma.

b) Laskelma ei kumoa mitään muuta tietoa, vaan myöntää erimielisyyden olemassaolon. Saxin mukaan ”useimmat” kliinistä työtä tekevät lääkärit ovat eri mieltä laboratoriotutkijoiden valinnoista (mitkä kehityshäiriöt ansaitsevat nimen ”intersukupuolinen”), eivät kaikki.

c) Sax ei kerro ketkä enemmistön muodostavat, sillä mitään kartoitusta lääkäreiden mielipiteistä ei ole tehty. Ehkä kyse on Saxin sököringistä?

d) Saxilla on ehkä monia syitä ehdottaa suppeaa määritelmää. Yksikään niistä ei ole ”queer-tutkimus”, todennäköisin on medikalisaatio.

Saxin mielestä lääketieteen ei pitäisi sopeuttaa erilaisia ihmisiä yhteiskuntaan, vaan yhteiskunnan tulisi sopeutua erilaisuuteen. Niinpä esimerkiksi ADHD-tapauksia ei hänestä ole edes olemassa, on vain vilkkaita poikia, joiden fysiologinen kehitys istuu huonommin koulumaailman vaatimuksiin kuin tyttöjen. Eriävän mielipiteen voi löytää vaikkapa **Markku Mutasen** kotisivuilta www.lennokas.fi.

Mutaselle ADHD-diagnoosi toi helpotusta. Samalla tavoin ajattelevat ne ihmiset, jotka ovat saaneet apua sukupuolen kehityshäiriöihin, mutta jotka Saxin hoitoideologia rajaisi lääketieteellisen vastuun ulkopuolelle.

e) Lääketieteen tehtäviin ei edes kuulu ihmisten luokittelu, vaan kunkin potilaan oman hoitotarpeen arvioiminen siitä riippumatta, minkä prosenttiluvun sisään jokin kromosomien, geenien tai hormonien tasolla tapahtuva vaihtelu osuu.

Helsingin Sanomien haastattelussa ranskalainen geneetikko arveli, että ne jättävät noin prosentin ihmisistä selkeän sukupuolimääritelmän ulkopuolelle. Alan johtava suomalainen asiantuntija **Mika Venhola** ei suostu sanomaan erikoislääkärin arviota lainkaan, koska ”oikea sukupuolta ei voi tietää kukaan muu kuin ihminen itse” (”Tulikohan tyttö vai poika”, HS 1.3.2005).

f) Naistutkimus on tässä täysin lääketieteen linjoilla, eikä sen tarvitse vedota mihinkään erityiseen numeroon ”poliittisista” syistä. Siksi

Aarnipuun gradu sisältää näköjään molemmat (Brownin yliopiston ja Saxin).

g) Huuskan ilmoittama intersukupuolisten määrä syntyviä kohti (4-6/10 000) on samalla desimaalilla kuin Saxin (2/10 000). Myös intersukupuolisuuden määritelmä on sama (siitä puuttuvat useimmat kromosomivariaatiot, sekä geneettiset tai hormonaaliset muunnokset, jotka yleensä vaikuttavat ihmisen elämään vasta kauan synnytyslaitokselta lähtemisen jälkeen).

Pieni ero taas johtunee siitä, että Sax on katsonut Brownin selvityksen, jossa on potilaskertomuksia vuosikymmenien takaa. Huuska lienee turvautunut lastenlääkärien sanomalehdille esittämiin arvioihin, joissa kehityshäiriöt tunnistetaan jo paremmin, eikä niitä jätetä enää hienotunteisuusyistä kirjaamatta.

h) Lopuksi voidaan todeta, että opiskelija Tiia Aarnipuun gradu käyttää tutkimusongelmalle olennaisia luonnontieteellisiä lähteitä ja esittää myös niiden ristiriitaisuudet. "Toimittaja" Jussi K. Niemelä ei osaa biologian perustietoja eikä osaa muuttaa prosentteja murtoluvuiksi.

Mikä tässä nyt on niin vaikeaa? Mitään järjellistä selitystä Niemelän tunaroinnille ei ole, joten tyydymme seuraavaan. Niemelä ei osaa etsiä käsiinsä Aarnipuun käyttämää Fausto-Sterlingin kirjaa, eikä tajua, ettei sen tekijä ole "naistutkija" vaan tutkijanainen

(biologian professori).

Havaitsematta jää sekin, ettei Maarit Huuskon Minna-tietokannassa julkaistun SETA:n valistusartikkelin ja Leonard Saxin kirjeen välillä ei ole olennaista eroa. He ovat samaa mieltä intersukupuolisuuden yleisyydestä ja kliinisestä fysiologiasta.

Mitään "evidenssiin" perustuvaa "korjattavaa" ei siis jää, paitsi Niemelän julkinen anteeksipyyntö Aarnipuulle ja Huuskolle. Sukupuoleen liittyvien ominaisuuksien tilastollisen jakautuman nojalla kuitenkin oletan, ettei Niemelässä ole siihen miestä. Hän kun ei ymmärtänyt asiaa senkään jälkeen, kun se oli hänelle sanomalehdessä selitetty ("Joukossa skeptisyys tiivisty", TS 17.8.2007), vaan lähetti toimitukselle seuraavan sähköpostiviestin:

"Wilhelmsson väittää, että paheksun Aarnipuun tietoja suureleisesti, vaikka paheksun ainoastaan hänen epätieteellistä lähdeviitettään ja sitä, että tällainen menee läpi gradussa ja palkitaan vielä laudaturilla. Aarnipuun Minna-tietokanta-viite on rinnastettavissa siihen, että joku äärioikeistolainen ottaisi graduunsa viitteen joltakin rasisiselta natsiblogilta tukemaan omaa poliittista agendaansa."

Kun naistenlehtikolumnisti tai graduntekijä säilyttää otteensa todellisuuteen, myös luonto seuraa mukana kuin itsestään, vaikka sitä ei aina erikseen mainittaisi. Samoin tekee luotettava luonnontieteellinen tieto. Kun skeptikon ote todellisuudesta kirpoaa, vuorossa ovat natsivertaukset.

PUTTE WILHELMSSON, TOIMITTAJA

Tieteen ja järjen puolustus

Skeptikko-lehden toimituksen avarakatseisuutta osoittaa, että se antaa pitkän puheenvuoron postmodernistista ja sosiaalikonstruktivistista queer-teoriaa puolustavalle kolumnistille, joka jo kahdesti elokuussa (Turun Sanomat ja Kaleva) on räväkästi hyökännyt kirja-arvioni *Eevan tyttärinä ja vähän muustakin* (Skeptikko 2/2007) kimppuun. Yleensä kirja-arvioihin ei vastine oikeutta synny, etenkin henkilölle, jota kyseisessä arviossa ei edes mainita.

Kolmannessa minua vastaan suunnatussa kirjoituksessaan kolumnisti **Putte Wilhelmsson** Kaleva-polemiikkinsa tapaan ehdottaa skeptikoille Huhua-palkintoa ja taivastelee, etten hallitse biologiaa, evoluutiopsykologiaa ja etten osaa laskea. Hän myös avoimesti haukkuu minua tyhmäksi ja väittää minun edustavan totuusrelativismia.

On kuitenkin kerrassaan outoa, että **Osmo Tammisalon** kanssa kirjoittamani naistutkimusta kriittisesti tarkasteleva pamfletti *Keisarinnan uudet vaatteen – Naistutkimus luonnontieteen näkökulmasta* on nimennomaan luonnontieteellisen kustantamon julkaisema (Terra Cognita 2006). Luulisi, että lukuisia biologian ja evoluutiopsykologian kärkinimien teoksia lukenut ja kääntänyt, aikoinaan Sokrates-palkittu kustantaja **Kimmo Pietiläinen** Terra Cognitasta olisi havainnut täydellisen tietämättömyyteni biologiasta ja evoluutiopsykologista kirjamme kustannuspäätöstä tehdessään.

Wilhelmsson olisi myös voinut tehdä taustatyönsä hieman paremmin, jolloin hän olisi kenties muotoillut kantansa hieman varovaisemmin (ks. Niemelä 2004). Olin myös avustajana ja pääkommentaattorina ystäväni Tammisalon Tieto-Finlandia -ehdokkuuden saavuttaneessa *Rakkauten evoluutiossa* (Terra Cognita 2005), joka on evoluutiopsykologis-biologinen esitys ihmislajin parinvilinnasta.

Wilhelmsson tuhlaa melkoisesti paukkuja

Anne Fausto-Sterlingin ja **Leonard Saxin** esittämien, interseksuaaliseksi luokiteltavia yksilöitä koskevien lukujen vatvomiseen. Paheksun kuitenkin arviossani lähinnä tähän liittyvää **Tiia Aarnipuun** epätieteellistä lähdeviitettä sekä sitä, että tällainen menee läpi gradussa joka palkitaan laudaturilla.

Vaikka Wilhelmsson niin väittää, Aarnipuun gradussa ei edelleenkään ole viitetausta Fausto-Sterlingiin eikä Saxiin, vaan ainoastaan **Maarit Huuskan Minna-tietokannassa** olevaan artikkeliin (2005), jossa intersukupuolten lukumäärä on siis esitetty yli kaksin- tai kolminkertaisesti yläkanttiin verrattuna Saxin Fausto-Sterlingin kriteerien pohjalta ilmoittamaan lukuun. Huuskan artikkelia, jossa ei ole lähdeviitteitä laisinkaan, Wilhelmsson kutsuu "luonnontieteelliseksi lähteeksi".

Kuten jo kritiikin kohteena olevassa kirja-arviossani totean, Minna-tietokanta ei ole vertaisarvioitu tieteellinen julkaisu. Wilhelmsson ei myöskään huomaa, että vasta minä mainitsin Fausto-Sterlingin ja oletin, että intersukupuolten lukumäärän toistuva liioittelu akateemisten feministien keskuudessa olisi lähtöisin häneltä. Sen sijaan Wilhelmsson spekuloi jotakin *Wikipediasta*, mutta tämä arvaus lähteestäni perustuu vain ja ainoastaan Wilhelmssonin mielikuviin.

Lukujen eron ohella hän myös vähättelee Leonard Saxia, vaikka tämä perhelääkäri on myös psykologian tohtori ja hän on myös julkaissut lukuisia artikkeleita tieteellisissä lehdissä (<http://www.whygendermatters.com/#8>). Wilhelmsson ei myöskään osaa kirjoittaa Maarit Huuskan sukunimeä oikein.

Fausto-Sterlingin alkuperäinen luku, jota Sax kritisoi, on siis 1,7 % ja Saxin (Fausto-Sterlingin omien kriteerien pohjalta) ilmoittama taas 0,02% (Sax 2002). Huuskan luku (4-6 per 10 000 syntyvää lasta) voi perustua ihan mihin tahansa, koska, kuten todettua, hänen artikkelistaan ei löydy lähdeviitteitä. Wilhelmsson puolestaan esittää, että Aarnipuun ja Huuska perustaisivat tietonsa sekä

Skeptical Inquirer

The Magazine for Science and Reason

European net surfers can subscribe for £11.50 for one year, £22.50 for two years, or £33.50 for three years (these prices include shipping).

Contact Mike Hutchinson (europa@csicop.org).

Fausto-Sterlingiin että Saxiin. Wilhelmsson ei voi tätä päätellä ainakaan Aarnipuun gradusta tai sen populaarista versiosta, saatikka Huuskan artikkelista, joissa Fausto-Sterlingiä ja Saxiä ei edes mainita.

Wilhelmssonin esittämät luvut ja vasta-vaiteet eivät ylipäätään ole relevantteja. Häntä näyttää todellakin menneen varsinainen pointtini täysin ohi: jo intersukupuolten olemassaolo on jyrkässä ristiriidassa **Judith Butlerin** queer-teorian kanssa eli se falsifioi teorian. Wilhelmssonille ja useille queer-teoriaan nojaaville naistutkijoille pitäisi ilmeisesti väentää rautalangasta, että jos on olemassa intersukupuolia, tästä seuraa loogisesti, että on oltava olemassa myös varsinaisia sukupuoliä. Butlerin ja kaikkien hänen sekavaan auktoriteettiinsa nojaavien naistutkijoiden mukaan taas sukupuoliä ei ole, ei biologisessa eikä sosiaalisessa mielessä, vaan ne ainoastaan ”performoidaan toistotekoina”.

Tätä kantaa edustaa myös Tiia Aarnipuu (2005). Yleensäkin postmodernille huuhaalle on ominaista epämääräisyys ja sisällyksetömyys. Jotain sanotaan, mutta mitään ei oikeasti tarkoiteta. Lopulta kuka tahansa voi sanoa mitä tahansa.

Fausto-Sterlingin ja monien hänen seuraajiensa ideologinen tavoite on tehdä sukupuoliästä jatkumo ja siksi he pyrkivät liioittelemaan poikkeaminen määrää. Evoluutioteorian ja biologian kannalta taas se, että ylivoimaisesti suurin osa suvullisesti lisääntyvän ihmislajin jäsenistä on selkeästi joko naaraita tai koiraita, on itsestäänselvyys. Harvinaisia poikkeamia tietysti löytyy kaikista biologisista ilmiöistä, mutta tiede ei edisty, jos niistä poliittisen ideologian nimissä yritetään tehdä normi.

Kuten Tammisaloon kanssa olemme usein todenneet, sukupuoliin liittyvät ominaisuudet, kuten hormonit, kromosomit, sukupuoliäsolut, sukuelimet ja käyttäytyminen, esiintyvät useimmiten yhdessä. Tämä pätee myös ihmislajiin.

On myös syytä huomioida, että sukupuoliä ja poikkeamat seuraavat kausaalisesti suoraan biologisista tekijöistä. Niitä ei todellakaan tuoteta queer-teorian oletusten mukaisesti ”performanssissa”. Tämän osoittaa myös se, että sukupuoliäkorjauksissa

queer-teorian kannattajatkin turvautuvat säännönmukaisesti hormoneihin ja kirurgin veitseen. Performanssilla ei sukupuoliävaihdossa ole sen suurempaa osuutta kuin näyttelijän roolinvaihdossa vaatteilla, meikeillä, eleillä ja kasvonilmeillä.

Mielenkiintoista Wilhelmssonin kirjoituksessa on se, että hän viittaa Turun Sanomien toimitukselle lähettämäni ”sähköpostiviestiin”. Kyse on kuitenkin vastineesta, jonka Wilhelmssonin kolumniin kirjoitin ja jota kyseinen lehti ei julkaissut. Laitoin vastineeni välittömästi kolumnin ilmestyttyä myös Skepsis ry:n sisäiselle Mediacouncil-sähköpostilistalle, joten joko Turun Sanomat tai joku ulkopuolisille tietoja ja keskusteluja vuotava Mediacouncilin jäsen ei osaa erottaa vastinetta sähköpostiviestistä. Lainattu kommentti löytyy kyllä myös Keisarinna-blogiltani, mutta tästä Wilhelmsson ei puhu mitään.

Mitä tulee Skepsis ry:n toimialaan, toivoin, että suomalaiset skeptikot olisivat paremmin perillä muualla julkaistusta laajasta kirjallisuudesta, jossa purevasti ruoditaan postmodernin akateemisen humpuukin ja tietenvastaisuuden haitallista vaikutusta niin yliopistomaailmassa kuin yhteiskunnassa laajemminkin. Näistä teoksista on syytä mainita seuraavat: **Patai & Koertke** (1994); **Gross & Levitt** (1994/1998); **Gross, Levitt & Lewis**, toim. (1996); **Koertke**, toim. (1998) **Sokal & Bricmont** (1999) ja **Crews** (2006).

On kerrassaan hämmentävää, ettei näitä teoksia ole suomennettu eikä niitä juurikaan näytetä tuntevan suomalaisskeptikkojen keskuudessa – eräänlaista tieteellistä lukutaidottomuutta tämäkin.

Meillä aihepiiriä on kuitenkin sivunnut eräiden Skeptikko-lehden artikkelien ja erinomaisten **Risto Selinin Ihmeellinen maailma – skeptikon tietosanakirja** -teoksen (2001) ohella hiljattain psykiatri **Hannu Lauerma** (2006) ja sitä ennen **Yrjö Ahmavaara** (1987 & 1998) sekä sosiologi **Janne Kivivuori** (2003).

Nähdäkseni Hannu Lauerman esittämät näkemykset hänen kirjansa luvuissa *Naisten ja toiskulttuuristen puolesta* ja *Ei paha sanoa seksuaalivähemmistöistä* täydentävät ja tukevat vahvasti kirja-arviossani esittämäni kritiikkiä postmodernismista, naistutkimuksen

surkeasta tilasta sekä feminismin ylilyönneistä. Lauerma onkin sattuvasti todennut, että ”mitä suurempaa on kritiikin kohteeksi joutuneiden ajatusten esittäjän uskonnollistyyppinen sitoutuminen asiaansa, ajatusten

merkitys hänen omalle mielentasapainolleen tai taloudelleen ja tarve käyttää muita ihmisiä kaukupohjanaan, sitä suurempi on viha, joka kritiikin seurauksena leimahtaa”.

Kirjallisuus

- Aarnipuu, Tiia (2005): *Ei ole miestä eikä naista – Queer-luenta keskiajan Euroopassa tunnettuja ristiinpukeutuvia pyhimyksiä kuvaavista teksteistä*. Uskontotieteen pro gradu –tutkielma, Humanistinen tiedekunta, Helsingin yliopisto. <http://ethesis.helsinki.fi/julkaisut/hum/uskon/pg/aarnipuu/eiolemie.pdf>
- Ahmavaara, Yrjö (1987): *Esseitä tästä ajasta* (WSOY, Porvoo).
- Ahmavaara, Yrjö (1998): *Hyvinvointivaltion Tabu - nykykulttuurimme kritiikki* (Yliopistopaino, Helsinki).
- Crews, Frederick (2006): *Follies of the Wise – Dissenting Essays* (Shoemaker & Hoard, USA).
- Gross, Paul R. & Norman Levitt (1994/1998): *Higher Superstition – The Academic Left and Its Quarrels with Science* (Paperback Edition, Johns Hopkins University Press, Baltimore).
- Gross, Paul R.; Norman Levitt & Martin W. Lewis, toim. (1996): *The Flight from Science and Reason* (The New York Academy of Sciences, Distributed by The Johns Hopkins University Press, Baltimore).
- Huuska, Maarit (2005): ”Sukupuolen moninaisuus - totta vai tarua?” <http://www.minna.fi/minna/artikkelit/huuskasukupuoli.html>
- Kivivuori, Janne (2003): *Paha tieto – Tieteen-*

- vastainen ajattelu antiikista uusimpiin kiistoihin*. Nemo, Helsinki.
- Koertke, Noretta, toim. (1998): *A House Built on Sand – Exposing Postmodernist Myths About Science* (Oxford University Press, USA).
- Lauerma, Hannu (2006): *Usko, toivo ja huijaus – Rohkaisusta johdattelun kautta psykoteroriin* (Duodecim, Jyväskylä).
- Niemelä, Jussi K. (2004): *Sosiobiologiaa humanisteille ja muille vasta-alkajille – Pamfletti*. <http://www.masters.fi/Pamfletti.pdf>
- Patai, Daphne & Noretta Koertke (1994): *Professing Feminism – Cautionary Tales from the Strange World of Women’s Studies* (Basic Books, USA).
- Sax, Leonard (2002): ”How common is intersex? A response to Anne Fausto-Sterling.” *The Journal of Sex Research* 39 (2002): 174-178. <http://www.encyclopedia.com/doc/1G1-94130313.html>
- Selin, Risto (2001): *Ihmeellinen maailma – Skeptikon tietosanakirja* (Ursa, Jyväskylä).
- Sokal, Alan & Jean Bricmont (1999): *Fashionable Nonsense – Postmodern Intellectuals’ Abuse of Science* (Picador, USA).

JUSSI K. NIEMELÄ
TIETOKIRJAILIJA JA VAPAA TOIMITTAJA

Nils Mustelinin Rahasto

Rahaston tarkoituksena on antaa taloudellista tukea Skepsiksen toimialaan liittyvään tieteelliseen työhön ja julkaisuutoimintaan. Rahastoa hoitaa Skepsis ry:n hallitus, joka kutsuu 3-5 henkilöä rahaston johtoryhmään. Rahaston kartuttaminen tapahtuu lahjoituksilla, yhdistyksen talousarvion ulkopuolisilla tilapäisillä tuloilla, rahaston pääoman vuotuisella korolla ja yhdistyksen hallituksen päätöksellä yhdistyksen muista varoista tai ylijäämistä.

Rahaston tili: Aktia 405529-2108216.

Raimo Keskinen 1935 - 2007

Skepsiksen tieteellisen neuvottelukunnan pitkäaikainen jäsen dosentti Raimo Keskinen kuoli 16. syyskuuta 71-vuotiaana pitkään sairastettuaan. Raimo – tai Rami, kuten häntä oli tapana kutsua – teki pitkän elämäntyön teoreettisen fysiikan opettajana Helsingin yliopistossa. Hän oli myös Jyväskylän yliopiston teoreettisen fysiikan dosentti.

Ramalla oli luennoitsijana legendaarinen maine. Hänen huumorinsa valloitti teoreettisen fysiikan vuosikurssit toinen toisensa jälkeen. Analyyttinen mekaniikkakin oli suorastaan viihdyttävää, kun se esitettiin hänen verbaaliakrobatiallaan.

Rami oli armoitettu asioiden havainnollistaja. Kun häneltä kysyttiin suorassa radiolähetyksessä, mitä moderneissa hiukkesteorioissa tapahtuva ulottuvuuksien käpristyminen tarkoittaa, hän sanoi sen tarkoittavan sitä, että kun menet illalla kotiin, löydät sieltä pelkät neliöt. Kun Rami syksyllä 1999 piti viimeisenä työpäivänään jäähyväisluentonsa ”Satakiloisten ’varpusten’ ja eläkeläisten liikunnasta”, sali Siltavuorenpenkeellä pullisteli.

Rami kiersi voimiensa päivinä ahkerasti maata puhumassa tieteestä erilaisten seu-

rojen ja kansalaisopistojen tilaisuuksissa (”marttakerhoissa”, hän sanoi). Hänen puheenaiheensa ulottuivat kosmologiasta ja tähtitieteestä kolibakteereihin ja dinosauruksiin. Hän sai paljon yhteydenottoja tiedonjanoisilta maallikoilta ja fysiikkaa koskevia teorioita yksityisajattelijoilta. Hän suhtautui näihin yhteydenottoihin ystävällisen asiallisesti ja kannustavasti, ei koskaan ylimielisesti, ja selitti kärsivällisesti, mikä fysiikan lainalaisuus estää kulloisenkin ikiliikkujan toimimasta.

Ainoa asia, jonka vuosikymmenten aikana näin saavan hänen kärsivällisyytensä koetukselle, oli tieteen tulosten kyseenalaistaminen erilaisiin uskonnollisiin oppeihin vedoten.

Rami oli luontainen skeptikko. Hän oli mukana Skepsiksen toiminnassa alusta pitäen, ja kuului yhdistyksen tieteelliseen neuvottelukuntaan viimeisiin vuosiinsa asti. Menetimme tinkimättömän tiedon ja järjen puolustajan.

JUKKA MAALAMPI
SKEPSIS RY:N TIETEELLISEN
NEUVOTTELUKUNNAN PUHEENJOHTAJA
RAIMO KESKISEN PITKÄAIKAINEN TYÖTOVERI

KOKOUSKUTSU

Skepsis ry:n sääntöjen mukainen syyskokous pidetään keskiviikkona 7. marraskuuta 2007 kello 19.40 (Skepsiksen luentotilaisuuden jälkeen) Tieteiden talossa, Kirkkokatu 6, Helsinki.

Kokouksen esityslista: 1) Kokouksen avaus. 2) Valitaan kokouksen puheenjohtaja, sihteeri, kaksi pöytäkirjantarkastajaa ja ääntenlaskijaa. 3) Todetaan kokouksen laillisuus ja

päätösvaltaisuus. 4) Hyväksytään kokouksen työjärjestys. 5) Vahvistetaan toimintasuunnitelma, tulo- ja menoarvio ja jäsenmaksun suuruus vuodelle 2008. 6) Valitaan hallituksen puheenjohtaja ja muut jäsenet vuodelle 2008. 7) Valitaan kaksi tilintarkastajaa ja kaksi varatilintarkastajaa vuodelle 2008. 8) Tiedotus- ja muut esille tulevat asiat. 9) Kokouksen päättäminen.

Ihmeellinen maailma

Risto Selin

Skeptikon tietosanakirja

Kirja vie lukijansa paranormaalien ilmiöiden ja outojen oppien maailmaan. Sen hakusanat tarjoavat kriittistä tietoa parapsykologiasta, ufologiasta, astrologiasta ja monista muista aiheista.

- Lähes 500 hakusanaa: Atlantis, Barnum-efekti, Cereologia, Demoni...
- Pitkiä kirjoituksia, lyhyitä määritelmiä.
- Erittäin kattava kirjallisuusluettelo.
- Suomen ensimmäinen skeptinen hakuteos.
- 326 sivua. Hinta 19 e (+ postikulut).
- Julkaisija: Skepsis ry, Helsinki.
- Kustantaja: Tähtitieteellinen yhdistys Ursa ry.

Saatavana kaikista Skepsiksen tilaisuuksista tai tilaamalla osoitteesta:

Anna-Liisa Räihä
Borgströminkuja 1 B 19
00840 Helsinki.
Puh. (09) 698 1976
Sähköposti: secretary@skepsis.fi

Hyllytetty juttu

Markku Myllykangas tarjosi Helsingin Sanomille vastineita lehdessä ilmestyneeseen puoskarilakiartikkeliinsa liittyen. Hesari hyllytti vastineet, joita kirjoitettaessa oli myös hyödynnetty Veijo Saanon Skepsiksen keskustelupalstalle lähettämää tekstiä. Skeptikko julkaisee vastineet kokonaisuudessaan.

Tehy-lehden päätoimittaja **Päivi Jokimäki** kiistää (HS 17.7.) lehdensä uskomuslääkintämyönteisyyden kommentoidessaan kirjoitustani puoskareista (HS 13.7.) ja syyttää minua noitavainoista. Niistä esimerkkinä hän mainitsee muka laatimani puoskareiden "nimilistan", jota lehti ei ole suostunut julkaisemaan. Tuo "lista" oli parin puoskarin nimi kolumnissani, joiden poistamisen Jokimäki asetti juttuni julkaisemisen ehdoksi lehdessään.

Jokainen voi itse muodostaa käsityksensä Tehy-lehden ja hoitajien puoskarisympatioista selaamalla lehdessä olleet kirjoitukset ja ilmoitukset kymmeneltä viime vuodelta.

Erikoislääkäri **Pirjo Lindfors** sekoili lääketiedettä mollaavassa kommentissaan (HS 18.7.). Vastoin Lindforsin väitettä länsimainen lääketiede ei ole "vain yksi uskomusjärjestelmä muiden joukossa". Lääketiede perustuu laajaan ja pitkäaikaiseen tutkimustyöhön elimistön toiminnoista ja niiden häiriöistä. Lääketieteellisten hoitojen turvallisuudesta ja tehosta on saatavilla parasta tietoa. Jos tieto puuttuu, potilaan turvallisuuden kannalta oletetaan hoito vaaralliseksi ja tehottomaksi. Hoito otetaan käyttöön, jos otaksuma kumotaan luotettavilla tutkimuksilla. Tämä pätee myös kansanlääkinnän hoitoihin.

Lindforsin mainitsema digitalis-kasvi oli vain yksi aines yrttiseoksessa, jota kansanlääkinnässä käytettiin moniin vaivoihin. Vasta lääketieteellinen tutkimus selvitti, mikä yrteistä oli tehokas, miten se vaikutti, mi-

hin vaivaan ja mikä digitaliksen käyttötapa hyödytti eniten potilasta. Samalla selvisi, mihin ja miten digitalista ei pidä käyttää. Terveystieteellä ja lääketieteellä on rajoituksensa. Mutta kyseessä on kaksi eri asiaa. Lääketiedettä ei pidä hylätä terveydenhuollon puutteiden takia.

Lääkinnän historiasta opimme, että kansanomaisiin uskomuksiin perustuvilla hoidoilla ei korjata terveydenhuollon puutteita. Lääketieteellinen tieto ja osaaminen eivät huononna lääkärin kykyä auttaa potilastaan.

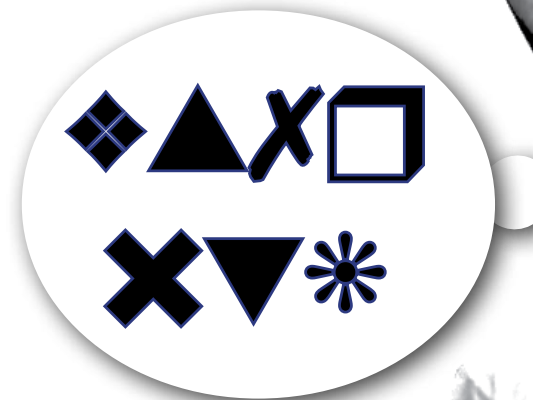
Lindfors on oikeassa, että lääketiede ei ole olennaisesti pystynyt vähentämään "kokonaisvaltaista kärsimystä". Tosin mentäisiin pahasti medikalisaation alueelle, jos kaiken kärsimyksen poisto annettaisiin lääketieteen tehtäväksi. Puoskarointi ainakin lisää kärsimystä. Lindfors tuo esille plasebo- eli lumevaikutuksen ikään kuin uutena asiana. Lumevaikutuksen huomioiminen hoitojen ominaisuuksia tutkittaessa on nimenomaan lääketieteen tärkeimpiä oivalluksia. Lumevaikutus huomioidaan sekä lääketieteellisessä tutkimuksessa että hoidossa, mutta pelkän lumehoidon tarjoaminen muka tehokkaana hoitona on potilaan pettämistä, epäeettistä puoskarointia pahimmillaan.

Lindforsin akupunktiokommentit tukevat lääketieteelliseen tutkimukseen, eivät kansanlääkintään.

MARKKU MYLLYKANGAS
TERVEYSSOSIOLOGIAN DOSENTTI
KUOPION YLIOPISTO

OSTA SKEPSIKSEN T-PAITA!

LUOTETTAVIEN TUTKIMUSTEN MUKAAN (UNIVERSAL SCIENCE, VOL 12.986)
SKEPSIKSEN T-PAITA ON MAAILMANKAIKKEUDEN SUOSITUIN.

(=ANNA-LIISA, TULEN PIAN
HAKEMAAN TOISEN)

Myydään yhdistyksen järjestämien tilaisuuksien yhteydessä ja postitse.

Koot: S, M, L ja XL

Hinta: 10 euroa

Postitilaus: lisätään kuluja 2 euroa

POSTITILAUKSET:

Anna-Liisa Räihä

Borgströminkuja 1 B 19, 00840 Hki

Puh. (09) 698 1976

s-posti: secretary@skepsis.fi

SUMMARY

New tricks for Skepsis

BY RISTO K. JÄRVINEN

One of the most difficult questions is "What is the meaning of life?" The title for the discussion at the House of Sciences in September was "What is the meaning of Skepsis?", which wasn't very much easier.

In the discussion on change of goals and aims, Ilpo V. Salmi, one of our founding members and emeritus chairman noted that the society was originally founded as a scientific society. Thus, Skepsis is not an ideological society but a part of the scientific community.

- If we change our rules to eg. criticize science, as has been suggested, we will always end up butting heads with researchers in specialized fields. As the domains of science are exact and tight, it will end up badly. We would be branded the thought police.

Also the new chairman of the Scientific advisory board, the director of the University of Jyväskylä Department of Physics Jukka Maalampi noted that extending the scope of Skepsis' activities to science critique may alienate our society from the public.

The chairman of Skepsis Matias Aunola concurred with Maalampi

and Salmi. He does not see the job of Skepsis to comment on bad dissertations, as science is a self-correcting process. Bad science will in the end be outed.

Arno Kotro, poet, author and teacher of philosophy, psychology, ethics and comparative religion, gave his clear view on how schools should be the spearhead of work against flummery. In this task, schools have failed miserably. Kotro feels sorry that science as a whole is hardly addressed, but is supplanted with rote learning of names of elements and physics formulas. One is never told what scientific processes have led to the given conclusions.

- If the intention is to prevent Skepsis from becoming marginalized, things like web pages and any work we do must be made more understandable, interesting and applicable to modernity. Even now, Skepsis has an image as a society of old, bitter natural scientists. More youth, humanists and women are needed.

TRANSLATION: OTTO J. MÄKELÄ

LIITY SKEPSIKSEN JÄSENEKSI!

Jos haluat liittyä Skepsiksen jäseneksi, lähetä oheinen lomake tai sen kopio täytettynä Skepsiksen jäsenasioista vastaavalle osoitteella:

Anna-Liisa Rähä, Borgströminkuja 1 B 19, 00840 Helsinki
membership@skepsis.fi

Yhdistyksen jäsenmaksu vuodelle 2007 (sisältää Skeptikko-lehden tilauksen) on 25 euroa tai alle 24-vuotialta 12,50 euroa (jos olet alle 24-vuotias, ilmoita syntymäaikasi).

Voit myös tilata Skeptikko-lehden liittymättä jäseneksi. Tilausmaksu on 25 euroa/vuosi.

Lehtitilausta tehdessä tiedoksi riittävät nimi ja osoite.

Jäsenhakemus/tilauskaavake löytyy myös Internetistä Skepsiksen kotisivuilta: www.skepsis.fi

JÄSENHAKEMUS

Haluan liittyä jäseneksi vain lehtitilaaajaksi

Nimi:

Ammatti ja koulutus:

Lähiosoite:

Postinumero ja -toimipaikka:

Puhelin: Sähköposti:

Haluan Skepsiksen sähköpostituslistalle

Kokemus Skepsiksen toimialaan liittyvistä asioista, mahdollisesti aihetta sivuavat julkaisut, jäsenyys muissa tieteellisissä yhdistyksissä, erityiset mielenkiinnon kohteet ym. (käytä tarvittaessa erillistä paperia):

Korostamme kuitenkin, että kuka tahansa kiinnostunut voi hakea jäsenyyttä yhdistyksen hallitukselta koulutustaustasta ja elämäkokemuksesta riippumatta.

Hyväksyn Skepsis-yhdistyksen säännöissä määritellyn tarkoituksen ja toimintaperiaatteet ja haluan liittyä yhdistyksen jäseneksi.

Päiväys ja allekirjoitus:

Skepsiksen haaste

10 000 euroa puhtaana käteen sille, joka tuottaa valvotuissa olosuhteissa paranormaalin ilmiön.

Dosentti **Hannu Karttunen** ja taikuri **Iiro Seppänen** ovat lupautuneet maksamaan kumpikin 2500 euroa edellä mainitusta kokonaissummasta. Haastesumma voidaan maksaa myös humanoidistipendinä – 10 000 euroa puhtaana ulottimeen sille humanoidille, joka itse noutaa stipendin ja antaa samalla DNA- (tai vastaavan) näytteen. Poikkeustapauksessa summa voidaan myös maksaa (mikäli esimerkiksi henkilötunnuksen tai pankkikortin saanti on osoittautunut humanoidille vaikeaksi) mukana seuraavalle ihmiskontaktiseuralaiselle.

Skepsis ry:n yhteystiedot

Puhelinpalvelu: 0208-355 455

Postiosoite: PL 483, 00101 HELSINKI

Internet: www.skepsis.fi

Pankkiyhteys: AKTIA 405529-2111988

Jäsenasiat, lehtitilaukset, osoitteenmuutokset:

Anna-Liisa Räihä

Borgströminkuja 1 B 19

00840 Helsinki

puh. (09) 698 1976

membership@skepsis.fi

Rahastonhoitaja

Veikko Joutsenlahti

Roihuvuorentie 30 B 62

00820 Helsinki

puh: 040 758 7286

Skepsis ry:n hallitus vuonna 2007

Puheenjohtaja **Matias Aunola**

Varapuheenjohtaja **Otto J. Mäkelä**

Denis Galkin, Heikki Ervasti,

Jukka Häkkinen, Anna-Liisa Räihä.

Alueyhteyshenkilöt

Joensuu: **Vesa Tenhunen**

puh. (013) 123 254; vesa.tenhunen@skepsis.fi

Jyväskylä: **Vesa Kolhinen**

puh. 050 382 0251; vesa.kolhinen@skepsis.fi

Oulu: Juha Vuorio

puh. 040 500 6955; juha.vuorio@skepsis.fi

Tampere: Heikki Lindevall

puh. 0400 622 636; heikki.lindevall@skepsis.fi

Turku: Heikki Kujanpää

puh. (02) 244 6400, 0440 220 420;

heikki.kujanpaa@skepsis.fi

Yhdistys toivoo, että alueilla asuvat ilmoittaisivat yhdyshenkilöille yhteystietonsa, jotta he voisivat tiedottaa omalla alueellaan tapahtuvasta toiminnasta. Yhteyshenkilöille voi myös ilmoittaa halukkuutensa osallistua yhdistyksen toimintaan omalla alueellaan.

Skepsis ry:n tieteellinen neuvottelukunta

TNK:n puheenjohtaja, professori **Jukka**

Maalampi (hiukkasfysiikka), professori **Kari**

Engqvist (fysiikka), professori **Mika Hemmo**

(oikeustiede), PsL **Virpi Kalakoski** (psyko-

logia), professori **Hannu Karttunen** (tähtitiede),

S. Albert Kivinen (filosofia), professori

Hanna Kokko (biologia, ekologia), professori

Eerik Lagerspetz (yhteiskuntatiede/filosofia),

Anto Leikola (biologia), dosentti

Marjaana Lindeman (psykologia), dosentti

Juha Merikoski (fysiikka), dosentti

Markku Myllykangas (terveys sosiologia),

professori **Jeja Pekka Roos** (sosiaalipolitiikka),

dosentti **Veijo Saano** (lääketiede),

Anssi Saura (biologia).

Skepsis ry on vuonna 1987 perustettu suomalaisten skeptikkojen yhdistys.

Skepsiksen sääntöjen mukaan yhdistyksen tarkoitus on:

- Edistää paranormaaleja ilmiöitä koskevien väitteiden objektiivista ja puolueetonta tieteellistä tutkimusta ottamatta näiden väitteiden paikkansapitävyyteen kantaa apriorisin, tutkimusta edeltävin perustein.
- Ylläpitää tällaisesta tutkimuksesta kiinnostuneiden ihmisten verkostoa sekä pitää yhteyttä vastaavanlaisiin yhteisöihin kotimaassa ja ulkomailla.
- Julkaista paranormaaleja ilmiöitä koskevia väitteitä tutkivia artikkeleja ja kirjoja sekä laatia tällaisia väitteitä sisältävien julkaisujen bibliografioita.
- Järjestää alaan liittyviä kokouksia ja konferensseja sekä harjoittaa valistus- ja tiedotustoimintaa.

Yhdistys on poliittisesti, aatteellisesti ja uskonnollisesti sitoutumaton.

Yhdistyksen hallitus voi hyväksyä hakemuksesta yhdistyksen jäseneksi yksityishenkilöitä ja oikeuskelpoisia yhteisöjä, jotka hyväksyvät edellä mainitut yhdistyksen periaatteet.

Yhdistys julkaisee neljä kertaa vuodessa ilmestyvää *Skeptikko*-lehteä.

Mallia yhdistykselle haettiin Yhdysvalloissa 1976 perustetusta CSICOPista (Committee for the Scientific Investigation of Claims of the Paranormal), mikä ilmenee mm. yhdistysten samankaltaisina toimintaperiaatteina.

Skepsis ry toimii kuitenkin itsenäisesti, vaikkakin yhteistyössä CSICOPin ja muiden vastaavien järjestöjen kanssa. Yhdistys on ECSOn (European Council of Skeptical Organisations) ja Tieteellisten seurain valtuuskunnan jäsenjärjestö.

Skepsiksen tarkoituksesta käydyssä keskustelussa nousi yhteisenä huolena esiin nuorten valistamisen tärkeys. Kirjakustantaja Kimmo Pietiläinen Terra Cognitasta näytti lehteä, jonka raportoimassa kokeessa alle kouluikäiset lapset oppivat sitä paremmin mitä yksinkertaisemmin opetettava asia kirjan sivuilla esitettiin. - Nykyiset suomalaiset peruskoulun oppikirjat hieneine yksityiskohtineen ja kruusauksineen siis käytännössä haittaavat oppimista. Jo parin sukupolven ajan on aiheutettu vahinkoa ihmisille käyttämällä suorastaan arkijärjen vastaisia kirjantekomenetelmiä.

